

MAŁA BIBLIOTEKA EMIGRANTA POLSKIEGO. № 1

W S K A Z Ó W K I

D L A

W Y C H O D Z Ć C Ó W D O F R A N C J I

W Y D A N I E C Z W A R T E

**URZĄD EMIGRACYJNY
W A R S Z A W A, Królewska 23.**

1 9 2 8.

MAŁA BIBLIOTEKA EMIGRANTA POLSKIEGO. № 1

WSKAZÓWKI

DLA

WYCHODźCÓW DO FRANCJI

WYDANIE CZWARTE

URZĄD EMIGRACYJNY
WARSZAWA, Królewska 23.

1928.

S3b7, PL6b

307864

I

D-71/642

21.1 [24,-]

I. Podróż.

1. WYJAZD ZBIOROWY.

Kto może jechać do Francji.

Robotnik pragnący otrzymać pracę we Francji może napisać lub zgłosić się do najbliższego Państwowego Urzędu Pośrednictwa Pracy i Opieki nad Wychodźcami (P.U.P.P.) z zapytaniem, czy jest zapotrzebowanie z Francji na robotników jego zawodu.

Najczęściej sprowadzani są do Francji:

1) robotnicy rolni (mężczyźni i kobiety) i osadnicy.

2) górnicy do kopalń (wykwalifikowani i niewykwalifikowani, mężczyźni i kobiety).

3) robotnicy przemysłowi (wykwalifikowani i niewykwalifikowani, mężczyźni i kobiety).

Wyjazd do pracy z rodzinami jest dopuszczalny tylko wtedy, gdy zapotrzebowania opiewają na robotników z rodzinami; zapotrzebowania takie najczęściej dotyczą osadników rolnych jakoteż górników.

Wszyscy wyjeżdżający do Francji robotnicy muszą być dostatecznie zdrowi i silni; zdrowi też muszą być towarzyszący robotnikom członkowie rodzin.

Robotnicy rolni i zawodowi górnicy przyjmowani są do lat 45, zaś robotnicy przemysłowi do lat 35. Te granice wieku mogą być czasami przekroczone odnośnie do tych robotników, których zdrowie i siły pozwalają na normalną pracę.

J a k o r o b o t n i c y r o l n i i o s a d n i c y, przyjmowani są tylko robotnicy, którzy przedtem stale pracowali na roli.

Jako robotnicy wykwalifikowani do górnictwa i przemysłu, przyjmowani są tylko ci, którzy zdadzą egzamin ze swego zawodu albo wykażą się świadectwami kursów fachowych lub z poprzedniej pracy.

Jako robotnicy niewykwalifikowani do górnictwa i prze-

mysłu, przyjmowani są robotnicy bez określonego zawodu. Mający inny zawód - na przykład krawcy, szewcy i t. d. nie mogą być przyjęci jako robotnicy niewykwalifikowani do górnictwa lub do przemysłu w innej gałęzi, niż ich zawód.

K o b i e t y są przyjmowane do pracy w tych działach, w których praca kobiet jest dopuszczoną (np. rolnictwo lub tkactwo). Kobiet będących w ciąży do pracy nie przyjmuje się zupełnie. Także nie przyjmuje się do transportu kobiet towarzyszących swoim mężom, lub jadących później do nich o ile są w ciąży po szóstym miesiącu. Żony, mające już swych mężów we Francji, mogą jechać do pracy tylko na zasadzie imiennego zapotrzebowania nadesłanego dla nich z Francji,

Gdzie się należy zgłosić.

Zgłoszenia na wyjazd do pracy we Francji przyjmują t y l k o Państwowe (względnie Komunalne) Urzędy Pośrednictwa Pracy (P.U.P.P.), które zapisują kandydatów na wyjazd i, w razie otrzymania odpowiedniego zapotrzebowania na robotników do Francji, ogłaszają termin rekru-

tacji z zaznaczeniem zawodu potrzebnych robotników oraz wzywają zapisanych do stawienia się w oznaczonym dniu do P.U.P.P. na komisję rekrutacyjną, skąd przyjętych robotników skierowują partjami do Stacji Zbornej w Mysłowicach. Każdy robotnik przyjęty w P.U.P.P. powinien posiadać go-tówkę na opłacanie połowy biletu trzeciej klasy od swej stacji kolejowej do Mysłowic o ile jedzie sam, lub na opłacenie połowy biletu czwartej klasy, o ile jedzie z partją nie mniejszą od 30 ludzi, wysłaną przez P.U.P.P. W obu wypadkach P.U.P.P. wy-dają przyjętym robotnikom specjalne zaś-wiadczenia na ulgowy przejazd. W pierw-szym wypadku robotnik dostaje takie zaś-wiadczenie bezpośrednio, w drugim zaś wy-padku zaświadczenie to otrzymuje wyzna-czony przez P.U.P.P. z danej partji prze-wodnik, którego podczas podróży trzeba się trzymać i pilnować, by nie zostać bez biletu i nie narazić się na możliwość nie-porozumień i przykrości.

W P.U.P.P. wszyscy zainteresowani mogą otrzymać wszelkie informacje tyczą-ce się wymaganych formalności, kosztów przejazdu i podróży, jej sposobu, terminu

odjazdu transportów do Francji i t. d.

Zaznacza się, że na Stacji Zbornej nikt nie może być przyjęty do pracy we Francji z pominięciem P.U.P.P., wobec czego samowolny przyjazd do Mysłowic lub do innej Stacji Zbornej nie osiągnie żadnego celu i narazi na niepotrzebne wydatki.

Jakie dokumenty należy mieć ze sobą.

Dla otrzymania paszportu emigracyjnego są niezbędne następujące dokumenty, które każdy wyjeżdżający do Francji robotnik lub jego członek rodziny powinien mieć przy sobie przy rekrutacji w P.U.P.P. i na Stacji Zbornej :

1) Dowód osobisty krajowy lub (z zastrzeżeniem wyjątku wymienionego niżej w uwadze) stary paszport zagraniczny lub w braku tychże jakikolwiek inny dokument stwierdzający indentyczność i przynależność państwową jak :

a/w b. zab. rosyjskim: Wyciąg z ksiąg ludności z uwierzytelnioną fotografią;

b/w b. zab. austriackim : świadectwo tożsamości (identyczności) i świadectwo przynależności gminnej;

c/w b. zab. niemieckim: tymczasowy

dowód osobisty (t.zw. Legitymacja)
z fotografią i stwierdzeniem przy-
należności państwowe;

U w a g a : Paszporty zagraniczne,
wystawione przez Konsulaty Polskie zagra-
nicą i zaopatrzone uwagą: „Ważny tylko
na wjazd do Polski” lub „Nie uprawnia do
ponownego opuszczenia granic Polski” lub
„Przedłużony być może tylko w porozumie-
niu się z Konsulatem” nie mogą w żadnym
wypadku zastąpić dowodu osobistego.

2) Książeczka wojskowa, dla mężczyzn
w wieku od lat 23 do 40.

3) Zezwolenie władz wojskowych na
wyjazd zagranicę, dla wszystkich mężczyzn
w wieku przed - i popoborowym, tj. od 18
roku życia do 23 lat, a także dla starszych,
którzy w książeczkach wojskowych nie po-
siadają wyraźnie zaznaczonego przeniesie-
nia do rezerwy.

4) Metryka ślubu i metryka urodzenia
dzieci (o ile emigrant jedzie z żoną i dziećmi).

5) Urzędowo uwierzytelnione pozwo-
lenie rodziców lub opiekunów na wyjazd
zagranicę osób niepełnoletnich (dokument
ten jest zbędny, gdy dane osoby wyjeżdża-
ją razem z rodzicami wzgl. opiekunami).

6) Poświadczenie obywatelstwa ze strony Starostwa, wymagane (oprócz wyżej wymaganych dokumentów) tylko od osób zamieszkałych na terenie województwa Śląskiego.

Brak któregokolwiek z wymaganych dokumentów powoduje na Stacji Zbornej bezwzględne niedopuszczenie do transportu i pociąga za sobą konieczności powrotu na własny koszt do domu.

Przedstawienie dokumentów nie swoich lub podrobionych (z własnoręcznymi poprawkami, wyskrobaniami i t. d.) powoduje wdrożenie dochodzenia sądowego przeciwko winnym.

Przy wyrabianiu dokumentów należy szczegółowo sprawdzić czy wszystkie daty zostały dobrze i jednakowo we wszystkich dokumentach wpisane, gdyż w razie jakiegś rozbieżności lub w wypadku omyłki w którymkolwiek z wymaganych dokumentów, właściciel jego będzie bezwzględnie z transportu cofnięty.

Przegląd lekarski i zawodowy.

Wszyscy robotnicy zakwalifikowani na wyjazd przez P.U.P.P., poddawani są podczas rekrutacji w P.U.P.P. przeglądowi lekarskiemu i zawodowemu.

Przegląd lekarski ma na celu stwierdzenie stanu zdrowia wyjeżdżających. Ostrzega się robotników, aby nie ukrywali swych chorób i nie zgłaszali się do wyjazdu, jeżeli nie mają sił do ciężkiej fizycznej pracy, gdyż nawet robotnicy przyjęci do pracy a uznani później za niezdatnych lub chorych, będą niezwłocznie zwrócenii do kraju na koszt własny, o ile się okaże że świadomie ukryli swe wady. To samo dotyczy kobiet będących w ciąży.

Przegląd zawodowy, dokonywa przez przedstawicieli pracodawców francuskich, ma na celu zbadanie kwalifikacji zawodowych wyjeżdżających robotników. Polega on na zadawanych przez egzaminującego urzędnika pytaniach. Ponadto bierze się pod uwagę (zwłaszcza u specjalistów) świadectwa z poprzedniej pracy lub z ukończenia kursów zawodowych. Dlatego też robotnicy, którzy świadectwa takie posia-

dają, winni zabrać je ze sobą celem okazania. Nadmieniam się przytem, że świadectw tych jak też i innych dokumentów nikt nie ma prawa posiadaczom zabrać lub zatrzymać, przeto po ich okazaniu robotnik może je natychmiast zabrać z powrotem.

Robotnicy, którzy odbyli już egzamin w P.U.P.P. otrzymują od egzaminującego ich urzędnika zaświadczenie i drugi raz na Stacji Zbornej egzaminowi nie podlegają.

Pobyt na Stacji Zbornej.

Robotnicy zarekrutowani w P.U.P.P. zostają wysyłani na Stację Zborną, gdzie winni się stawić w wyznaczonym dniu o godzinie 8-ej rano.

Tu wszyscy robotnicy, jako też osoby rowarzystające lub jadące do rodzin, podlegają bardzo skrupulatnemu przeglądowi lekarskiemu. Kobiety bada aku-szerka.

Robotnicy zarekrutowani w P.U.P.P. a uznani na przeglądzie lekarskim na Stacji Zbornej w Mysłowicach za niezdatnych, dostają od Delegacji pracodawców francuskich połowę kosztów biletu na powrót do miejsca zamieszkania. Na drugą połowę

Inspektor Emigracyjny wydaje zniżkę kolejową.

Robotnicy odrzuceni z innych powodów (brak lub niewłaściwe dokumenty) jako też powracający z własnej woli, pieniądze na powrotną drogę nie otrzymają, lecz tylko zniżkę. To samo dotyczy tych niedopuszczonych do transportu lub rezygnujących z wyjazdu robotników i członków rodzin którzy wyjeżdżali na podstawie otrzymanych z Francji wezwań imiennych (patrz str. 22).

Oprócz przeglądu lekarskiego na stacji zbornej dokonuje się kontroli posiadanych przez robotników i ich rodziny dokumentów, kąpiel, dezynfekcja rzeczy oraz szczepienie ospy; cięższe bagaże oddaje się do przechowalni; wszyscy wyjeżdżający są na Stacji Zbornej dla celów paszportowych fotografowani. Ponadto w pierwszym dniu pobytu na stacji Zbornej wszyscy robotnicy podpisują k o n t r a k t y.

Kontrakty (czyli umowy najmu) sporządzone są wedle wzoru zatwierdzonego przez Urząd Emigracyjny. Istnieją cztery rodzaje kontraktów, drukowanych na formularzach w różnych kolorach: dla robotni-

ków rolnych i osadników - białe, dla robotników przemysłowych - żółte, dla górników do kopalń węgla - niebieskie oraz dla górników do kopalń rudy - czerwone.

Robotnik podpisuje kontrakt w czterech jednobrzmiących egzemplarzach, z których jeden pozostaje w jego posiadaniu drugi jest przeznaczony dla pracodawcy, trzeci i czwarty są przeznaczone dla władz polskich i francuskich (dla kontroli w kwestjach spornych lub na wypadek utraty kontraktu przez robotnika lub pracodawcę.

Ponieważ kontrakt jest bardzo ważnym dokumentem prawnym dla robotnika i tylko dokładna znajomość treści jego i przestrzeganie postanowień, w nich zawartych, może uchronić robotnika od naruszenia jego praw i wynikających stąd przykrości, przeto każdy robotnik przed podpisaniem kontraktu powinien dokładnie zapoznać się z jego treścią, uważnie i pilnie go przeczytać, w kwestjach niezrozumiałych lub niejasnych zasięgnąć wiarogodnej opinii rady.

Inspektor Emigracyjny, powołany przez Urząd Emigracyjny do czuwania nad interesami rekrutowanych robotników, w od-

bywanych podczas pobytu emigrantów na Stacji Zbornej pogadankach czyta wszystkim dokładny tekst posiadanych przez robotników kontraktów i udziela wyjaśnień i wskazówek. We wszystkich spornych i niejasnych kwestjach należy zwracać się do niego o wyjaśnienia.

Należy pilnować, aby wszystkie warunki pracy były wpisane do kontraktu przed podpisaniem go, zwłaszcza wysokość wynagrodzenia i czas trwania umowy. Wszelkie zmiany dokonane w kontrakcie po podpisaniu go i bez zgody robotnika są nieważne. Robotnicy przeto winni pilnować, by do ich kontraktów nie dopisywano, ani nie doklecano żadnych późniejszych wzmianek ani dodatkowych warunków, w razie zaś stwierdzenia tego, powinni natychmiast zwrócić się do Inspektora Emigracyjnego lub do najbliższego Konsulatu Polskiego we Francji z prośbą o interwencję.

W kontraktach robotników rolnych i górników nazwisk i adresów pracodawców wzgl. nazw i adresów przedsiębiorstw nie wpisuje się na Stacji zbornej, lecz dopiero po przybyciu robotników do Francji na Stacji Rozdzielczej w Toul.

Ponieważ we Francji w poszczególnych okręgach (t. zw. departamentach) obowiązują różne płace dla robotników rolnych, przeto w kontraktach tych robotników umieszcza się na Stacji Zbornej w Mysłowicach kilka rodzajów płac. Po przebyciu na Stację Rozdzielczą w Toul i po wpisaniu tam do kontraktów adresów pracodawców, każdy robotnik ma możliwość sprawdzić w kontrakcie, do jakiego departamentu został przydzielony i w związku z tem jaka mu się należeć będzie płaca. Dla ułatwienia robotnikom rolnym sprawdzania, czy płaca jego została właściwie obliczona, robotnicy ci otrzymują na Stacji Zbornej w Mysłowicach oprócz kontraktów kartki z wydrukowanemi płacami, obowiązującemi w poszczególnych departamentach francuskich dla poszczególnych rodzajów robotników rolnych.

Robotnik posiadając taką kartkę z płacami, może w Toul sprawdzić wysokość swego wynagrodzenia i w razie zauważenia jakiejkolwiek niewłaściwości, zwrócić się z reklamacją do zarządu Stacji Rozdzielczej w Toul, a w razie nieuwzględnienia jego pretensyj, wnieść zażalenie do naj-

blizszego Konsulatu Polskiego we Francji lub do Inspektora Emigracyjnego w Mysłowicach. Dobrze jest w tym wypadku zasięgnąć rady opiekuna (wzgl. opiekunki) danego transportu, delegowanego przez Urząd Emigracyjny do każdego transportu; opiekun ten jest obecny na stacji kolejowej w Toul przy wyjeździe robotników do miejsc pracy.

Kontrakt oraz wszelkie dokumenty osobiste inne należy w czasie podróży oraz przez cały czas pobytu we Francji starannie przechowywać, by ich nie zgubić lub nie zniszczyć. Człowiek bez należytych dokumentów, nie znając języka i praw kraju, w którym przebywa, bywa narażony na wielkie przykrości i straty.

Oprócz kontraktów robotnicy otrzymują w Mysłowicach na podstawie posiadanych dokumentów bezpłatnie

paszporty zagraniczne

Przy ich otrzymywaniu robotnicy winni natychmiast sprawdzić, czy wszystkie ich dotyczące szczegóły zostały dobrze wpisane (czy przez omyłkę nie przekreślono nazwiska, czy wpisano właściwie imię, wiek, miejsce zamieszkania i t. d.).

Złożone przez robotników dokumenty krajowe zatrzymuje w swych aktach Dyrekcja Policji w Katowicach. *)

Przy wszelkich wykonywanych na stacji zbornej w Mysłowicach czynnościach obecny jest

Inspektor Emigracyjny który z ramienia Urzędu Emigracyjnego wykonuje nadzór nad temi czynnościami i udziela robotnikom wszelkich rad i pomocy.

Czynności związane z przyjmowaniem i wysyłką robotników załatwiane są na

---

*) Robotnik w razie powrotu do kraju, chcąc zostawione dokumenty otrzymać z powrotem, powinien zwrócić się do Dyrekcji Policji (Katowice ul. Zielona) z odpowiednio ostemplowaniem podaniem, załączając jednocześnie otrzymany paszport zagraniczny; pozostający zaś we Francji a potrzebujący któregokolwiek przez Dyrekcję Policji zatrzymanego dokumentu (metryka i t. d.), powinien go powtórnie wyrobić w tym Urzędzie, który wydał dokument, gdyż Dyrekcja Policji dokumentów nie zwraca. W razach wyjątkowych gdy duplikatu pozostawionych dokumentów wyrobić nie można (metryki osób urodzonych na terytorjum Rosji Sowieckiej, lub w razie zniszczenia ksiąg oryginalnych i t. d.), można zwrócić się do Inspektora Emigracyjnego z prośbą o wydobycie potrzebnego oryginału.

Stacji Zbornej przez urzędników przedstawicielstwa pracodawców Francuskich (Generalne Towarzystwo Imigracyjne).

Podróż transportem.

Ze stacji zbornej w Mysłowicach robotnicy odbywają podróż specjalnymi pociągami przez Czechy i Niemcy do punktu zbornego w Tul (Toul). Podróż trwa 2 doby. Ważniejsze miejsca postoju pociągu są: Piotrowice na granicy polsko-czeskiej, Czeska Trebowa, Cheb (Egger) na granicy czesko-niemieckiej, Kehl i Karlsruhe na granicy niemiecko-francuskiej.

W Cheb, gdzie transport przyjeżdża w ciągu drugiej nocy podróży, wszyscy przesiadają do innego pociągu.

Podczas drogi trzeba się pilnować by nie straci z oczu transportu, co grozić może w obcym kraju wieloma przykrościami. Należy pamiętać, iż wszystkie postoje tego pociągu są bardzo krótkie więc nikt nie powinien niepotrzebnie wysiadać.

Podczas drogi nie należy nic kupować, gdyż zwykle sprzedawcy żądają wygórowanych cen i mogą wyzyskać robotnika przy zmianie pieniędzy.

Z tych też względów zaleca się wymienić posiadane pieniądze polskie na francuskie jeszcze w kraju.

Zaznacza się, że dla wygody emigrantów na Stacji Zbornej w Mysłowicach czynny jest bank wymieniający pieniądze według kursu dnia. Także w obozie w Toul znajduje się bank wymieniający pieniądze pod kontrolą władz francuskich.

Emigranci jadący transportem otrzymują w podróży kilka razy pożywienie. — Emigranci powinni się przed podróżą zaopatrzyć w odpowiednie naczynia na żywność (zupę wzgl. mleko dla dzieci).

Podczas drogi każdemu transportowi towarzyszy konwojent Generalnego Towarzystwa Imigracyjnego. Ponadto Urząd Emigracyjny deleguje do większych transportów opiekunów wzgl. opiekunki, do których należy się zwracać w razie jakichkolwiek trudności, w razie choroby, wypadków i t. d. Do zleceń opiekuna jakoteż konwojenta należy się ściśle stosować.

Kupowanie i picie wódki, gry hazardowe, przebywanie mężczyzn w wagonach przeznaczonych dla kobiet i naodwrot, jest surowo wzbronione.

Po przybyciu do Toul, emigranci wyładowują swe bagaże, które oddają do specjalnej przechowalni na stacji, poczem udają się do baraków Stacji Rozdzielczej, znajdujących się w odległości około 2 kilometrów od stacji. Tam załatwia się pozostałe formalności, poczem rozsyła się emigrantów na miejsca pracy.

W wypadkach jakichkolwiek niewłaściwości (poczynienie niedozwolonych poprawek w kontraktach, zamiana kontraktów, złe obchodzenie się funkcjonariuszy Stacji Rozdzielczej, nieodpowiednie pożywienie i pomieszczenie i t. d.) należy od Zarządu Stacji Rozdzielczej zażądać książki zażaleń i wpisać do niej umotywowaną skargę. Ponadto o skardze zawiadomić należy opiekuna transportu. Nie należy stawiać żądań nieodpowiednich i nieuzasadnionych, każdy jednak wypadek krzywdy czy niesprawiedliwości winien być zaraz ujawniony celem umożliwienia władzom polskim i francuskim usunięcia niedomagań.

2. WYJAZD JEDNOSTKOWY.

Jak dostać paszport.

Emigranci dostają paszporty do Fran-

cji w właściwych Starostwach na podstawie zaświadczeń, wydawanych, przez Państwowe Urzędy Pośrednictwa Pracy i Opieki nad Wychodźcami (spis tych urzędów znajduje się na str. 34). Oprócz tych zaświadczeń przedstawić należy dokumenty wymienione na str. 7, jakoteż inne dokumenty (np. zaświadczenie władz skarbowych), o których należy się dokładnie poinformować w Staroswie lub w P.U.P.P. Pamiętać należy, że emigranci posiadający świadectwa ubóstwa są zwolnienie od uiszczania jakichkolwiek opłat stemplowych przy staraniu się o paszporty.

Państw. Urzędy Pośrednictwa Pracy wydają zaświadczenia uprawniające do otrzymania paszportów na zasadzie dokumentów nadesłanych emigrantom z Francji, które są inne przy wyjeździe do pracy, inne zaś przy wyjeździe do zamieszkałych we Francji żywicieli. Dokumenty te są wymienione niżej. O ileby P.U.P.P. odmówił po przedstawieniu mu przez emigrantów wymaganych dokumentów wydania zaświadczenia, emigrant może odwołać się do Urzędu Emigracyjnego w ciągu 14 dni od otrzymania decyzji odmownej P.U.P.P.

Odwołania nie można zgłaszać wprost do Urzędu Emigracyjnego, lecz należy je złożyć w tem P.U.P.P., który wydał decyzję odmowną, poczem Urząd ten prześle to odwołanie do Urzędu Emigracyjnego.

Dokumenty, na podstawie których P.U.P.P. wydaje zaświadczenia na paszporty do Francji, są następujące:

A. Przy wyjeździe do pracy: wezwanie do pracy lub kontrakt, przesłany robotnikowi bezpośrednio przez pracodawcę francuskiego. Dokument ten zawierać musi nazwę, adres i rodzaj przedsiębiorstwa, warunki i rodzaj pracy, wysokość wynagrodzenia, zapewnienie mieszkania i opieki lekarskiej w razie choroby oraz czas trwania umowy.

Dokument ten powinien być zaopatrzony w poświadczenie (t. zw. „avis favorable”) franc. Ministerstwa pracy („Service Centrale de la Main d'Oeuvre Etrangère” w Paryżu, 2, Avenue Rapp), jeżeli zaś chodzi o emigrację do pracy w rolnictwie, w także poświadczenie franc. Ministerstwa Rolnictwa („Service de la Main d'Oeuvre Agricole” w Paryżu, 397 A, rue Vaugirard). Poświadczenie tych ministerstw ważne jest

tylko przez przeciąg jednego miesiąca od daty udzielenia. Ponadto dokument ten poświadczony być winien przez właściwy Konsulat Polski we Francji (spis Konsulatów—patrz str. 55)

B. Przy wyjeździe członków najbliższych rodzin robotników już we Francji przebywających:

Wezwanie od tego robotnika, zawierające zobowiązanie się do sprowadzenia na stałe wzywanych członków rodzin i zapewnienia im mieszkania i utrzymania. Wezwania takie zaświadczyć musi pracodawca tego robotnika, stwierdzając, że zarobek robotnika wystarcza na utrzymanie rodziny jakoteż że robotnik otrzyma dla niej mieszkanie.

Dokument ten powinien być zaopatrzony w poświadczenie 1) policji miejscy zamieszkania robotnika albo mera (t.j. wójta wzgl. burmistrza) 2) Prefekta odnośnego departamentu we Francji oraz 3) Konsula Polskiego. Poświadczenie Prefekta ważne jest tylko dwa miesiące od daty wystawienia.

Na równi z wezwaniami dla rodzin traktowane są wezwania od pracującego we Francji narzeczonego, zawierające zobowiązanie się do wstąpienia w związek małżeński z osobą wezwaną zaraz po jej przyjeździe do Francji. Wezwanie takie poświadczone być musi przez pracodawcę, władze francuskie i Konsulat Polski tak jak wezwanie dla rodziny. Ponadto do wezwania tego dołączony być musi dowód zgłoszenia zapowiedzi ślubnych („Certificat de publication des bans de mariage”).—

Osoby niepełnoletnie jechać mogą tylko pod opieką krewnych lub godnych zaufania znajomych, którzy muszą się zobowiązać pisemnie do opieki nad nimi aż do chwili przybycia do miejsca przeznaczenia we Francji. Od obowiązku tego zwolnieni są małoletni wyjeżdżający za pośrednictwem Stacji Zbornej (p. str. 11 i 18)

Ze względu na który termin ważności wyżej wymienionych dokumentów należy się odrazu po ich otrzymaniu wystarać o paszport jakoteż o wizę francuską (tak paszport, jak i wiza francuska ważne są cały rok, można zatem jeszcze przed wyjazdem załatwić w Polsce ewent. sprawy

rodzinne i majątkowe nie narażając się na unieważnienie dokumentów.)

Wizy konsularne.

Paszporthy wizować należy w Konsulacie Francuskim za opłatą 20 zł. Konsul wymaga przytem okazanie wyżej wymienionego dokumentu, przysłanego z Francji oraz świadectwa od lekarza konsularnego.

Osoby chore albo niezupełnie wyleczone, kobiety jadące do pracy, a będące w ciąży, jak i kobiety jadące do mężów, a będące po 6 miesiącach ciąży, nie powinny wybierać się w drogę, gdyż będą napewno przy przeglądzie lekarskim odrzucone; adres lekarza wskaże Konsulat.

Opłata za świadectwo lekarskie wynosi 5 zł. Pamiętać należy, że Konsulaty Francuskie są dla stron otwarte przez czas krótki (zwykle od g. 10 do g. 12 przed p.) i dlatego nieraz trudno jest w jeden dzień załatwić wszystkie formalności związane z uzyskaniem świadectwa lekarskiego, wizy francuskiej i wiz innych państw. Dlatego, należy uzyskać świadectwo lekarskie, wcześniej przed południem, następnie należy iść do Konsulatu Francuskiego po wizę,

następnie zaś należy iść do Konsulatów innych państw.

Emigranci jadący łodem muszą oprócz wizy francuskiej uzyskać wizy konsularne państw, przez które będą przejeżdżać (t. zw. wizy przejazdowe) a więc wizę czeską i niemiecką albo wizę niemiecką i belgijską (zależnie od tego, jaką drogą zamierzają jechać do Francji). Wizy te są udzielane przez odnośne Konsulaty dopiero po uzyskaniu wizy francuskiej.

Oплата za przejazdową wizę niemiecką winosi obecnie 1 zł. 80 gr., wizę czeską 2 zł. 65 gr., za wizę belgijską 2 zł. 50. gr. Opłaty te mogą ulec zmianę. Wizy: czeską i belgijską, można otrzymać na granicy tych państw za podwójną opłatą, więc o ile opłaciłoby się komu, lub było wygodniej nie czekać na te wizy, a wyjeżdżać odrazu, to można wyjeżdżać bez tych wiz i uzyskać je na granicy. Inne wizy (francuska i niemiecka) muszą być bezwarunkowo uzyskane w kraju.

Formalności wizowe muszą emigranci jednostkowi jadący łodem, załatwić w jednym z miast, w których znajdują się konsulaty odnośnych państw. Poniżej podaje

się wykaz tych konsulatów w poszczególnych miastach.

Konsulaty Francuskie:

- Warszawa, Aleja Róż 2
(lekarz konsulatu: dr. Vacqueret,
ul. Piękna 18).
- Katowice, ul. 3-go Maja 23
(lekarz konsulatu: dr. Reichel,
ul. Rynek 3).
- Kraków, ul. Pawia 3
(lekarz konsulatu: dr. Majewicz,
ul. Śtraszewskiego 24).
- Lwów, ul. Czarnieckiego 4
(lekarz konsulatu: dr. Kamiński,
ul. Asnyka 15).
- Poznań, ul. Wielkie Garbary 42
(lekarz konsulatu urzęduje w lokalu
konsulatu).

Konsulaty czechosłowackie:

- Warszawa—ul. Złota 4.
- Katowice—ul. Moniuszki 5.
- Kraków—ul. Gołębia 18.
- Lwów—ul. 3-go Maja 2.
- Poznań—plac Sapieżyński 8.

Konsulat belgijski.

- Warszawa—ul. Ś-to Krzyska 25/26.

Konsulaty niemieckie.

Warszawa—ul. Żórawia 42.

Katowice—ul. Sokolska 8, willa „Dame„

Kraków—ul. Warszawska 7.

Łódź—Aleja Kościuszki 85.

Poznań—ul. Zwierzyniecka 15.

Toruń—ul. Bydgoska 34/36.

Po wizę niemiecką, czeską i belgijską można nie zgłaszać się osobiście, lecz wystarcza przesłać pocztą paszport i należność za wizy do właściwego konsulatu.

Podróż morzem.

Kto chce sobie zaoszczędzić kłopotu przesiadania, wyrabiania wiz oraz dłuższej podróży pociągiem przez Francję, szczególnie o ile jedzie do północnych lub północno zachodnich departamentów, może sobie wybrać drogę przez Gdynię do H a v r e. W tym wypadku należy się zwrócić do T-wa Okrętowego „Compagnie Générale Transatlantique“ w Warszawie (Królewska 27) lub w Gdyni (ulica Portowa) z zapytaniem, kiedy odchodzi statek.

Podróż trwa 3 dni. Bilet kosztuje 15 dolarów. Dzieci od 3-ch lat bezpłatnie,

drugie dziecko do 3 lat płaci 3.75, od 3-ch do 6 lat włącznie płaci 7,5 dolara. Bilety można kupić osobiście lub listownie, w drugim wypadku należy podać czy już jest wiza francuska oraz dokładnie: imiona, nazwiska, wiek i adres pasażerów

PODRÓŻ LĄDEM

Podróż pociągiem pospiesznym.

Podróż drogą lądową do Francji trwa niespełna 2 doby, licząc od granicy polskiej. Jechać można bądź przez Katowice, Pragę, Ever, Strasburg, bądź przez Zbąszyń, Berlin i Brukselę.

Bilet aż do samej Francji kupić można najlepiej w jednym z biur podróży, znajdujących się we wszystkich większych miastach Polski. Kupno takiego biletu uwalnia od konieczności kupowania biletów w drodze w obcych walutach. Bilet 3-ej klasy od granicy polskiej do francuskiej drogą przez Pragę (Czechy) kosztuje około 13 dolarów (z Katowic do stacji Kehl, granica francuska, w początku r. 1928 wynosił 113 zł. na pociąg pospieszny); do Paryża 145 zł. drogą przez Berlin o kilka złotych taniej.

Bilet z Warszawy do granicy czeskiej kosztuje obecnie 25.50 zł., do granicy niemieckiej 29.20 zł. Wszystkie te opłaty mogą ulec zmianie.

Podróż pociągiem osobowym.

Komu nie zależy na pośpiechu, kto jedzie bez większych bagaży i małych dzieci, a chciałby zaoszczędzić trochę grosza na podróży - może jechać pociągami zwykłymi t. j. osobowymi. Wtedy trzeba wykupywać bilety kolejowe na każdej granicy i trzeba się kilka razy przesiadać. W ten sposób odbyta podróż trwa około 3-ch dni i kosztuje znacznie taniej bo 80-90 złotych. Korony czeskie i franki francuskie wymienić trzeba jeszcze w Polsce, gdyż w drodze osiąga się znacznie mniejszy kurs, tak, że cała oszczędność może być chybioną.

Podróż wezwanych do Francji członków rodzin transportem zbiorowym.

Jadący do przebywających we Francji robotników członkowie ich rodzin mogą iść także transportami zbiorowymi, odchodzącymi z Mysłowic (tak, jak robotnicy zarekrutowani do pracy - patrz str. 18).

Podróż tą drogą jest najdogodniejsza i najpewniejsza, choć najdroższa. Emigranci nie muszą bowiem wyrabiać wiz konsularnych, paszporty otrzymują w Mysłowicach (p. str. 16); całą zaś podróż odbywają pod należytą opieką.

Robotnicy pragnący tą drogą sprowadzić do Francji swe rodziny, winni wpłacić (sami, lub za pośrednictwem swych pracodawców) koszty podróży Robotnicy przemysłowi winni pamiętać o tem, że pracodawcy są zobowiązani ponieść $3\frac{1}{5}$ wysokości kosztów sprowadzenia rodzin (patrz str. 46) w Zarządzie obozu w Toul (Dépôt des Travailleurs, Étrangers, Toul, Meurthe-et-Moselle) albo w biurze francuskiego Generalnego Towarzystwa Imigracyjnego (Société Générale d'Immigration) w Paryżu-35, rue Saint Dominique. Koszty te mogą jednak być też wpłacone w Polsce w Delegacji Generalnego Towarzystwa Imigracyjnego w Warszawie (Aleja Róż Nr. 2) lub w Mysłowicach (ul. Pocztowa 8;) w ostatnim wypadku rodziny pragnące jechać do Francji winny napisać do tej Delegacji, zawiadamiając o otrzymaniu wezwania z Francji i prosząc o zawiadomienie o dacie odejścia

transportu. O wysokości kwot, które należy wpłacić poinformują biura tego Towarzystwa.

Tak w jednym, jak i w drugim wypadku osoby mające jechać winny czekać na zawiadomienie Gen. Towarzystwa Imigracyjnego o dacie stawienia się na transport. Gdy zawiadomienie takie nadejdzie należy bezwzględnie zwrócić się do Państw. Urzędu Pośrednictwa Pracy, okazać to zawiadomienie jakoteż wszystkie potrzebne do uzyskania paszportu dokumenty (p. str. 7), poczem z dokumentami temi i z otrzymanem od P.U.P.P. zaświadczeniem należy przybyć do Mysłowic.

W Mysłowicach zgłosić się należy w dniu, a nawet w godzinie oznaczonej w zawiadomieniu, gdyż w razie opóźnienia można się narazić na nieprzyjęcie do transportu. Przyjeżdżanie wcześniej, niż w wigilję dnia oznaczonego w zawiadomieniu jest niedopuszczalnie.

W razie spóźnienia się lub w razie niemożności przybycia do Mysłowic w dniu oznaczonym, należy zawiadomić o tem listownie delegację Gen. Towarzystwa Imigracyjnego w Warszawie, podając swe nazw

wisko, adres i numer otrzymanego zawiadomienia, poczem należy oczekiwać nadejścia drugiego wezwania.

UWAGI OGÓLNE DLA WYJEŻDŻAJĄCYCH DO FRANCJI.

Ostrzeżenie przed oszustami.

Przy załatwieniu formalności paszportowych, wizowych i t. d. w obcym mieście jakoteż w czasie podróży poleca się emigrantom jaknajdalej posuniętą ostrożność. Nie należy korzystać lekkomyślnie z pomocy i rad „dobrych ludzi“, którzy bardzo często okazują się oszustami i przy pomocy najrozmaitszym podstępów i sztuczek, udając często emigrantów lub urzędników konsulatów albo innych urzędów okradają naiwnych. Emigrant pragnący jakichkolwiek informacji lub pomocy zawsze ją znajdzie u najbliższego policjanta.

Bagaż.

Tak przy podróży na własną rękę, jak i przy podróży transportem zbiorowym, do wagonu można wziąć ze sobą bezpłatnie 30 kg. rzeczy, rozmieszczonych w nie-

wielkich pakunkach ręcznych, by się na półkach wagonu zmieściły.

Za bagaż większy zawsze się płaci i to dosyć drogo (około 1 zł. za 1 kg.), wobec czego należy zabierać ze sobą tylko rzeczy najniezbędniejsze i wartościowe, sprzedając przed wyjazdem niepotrzebne; często przewiezienie niepotrzebnych gratów kosztuje więcej, niż kupienie nowych na miejscu we Francji.

WYKAZ PAŃSTWOWYCH i KOMUNALNYCH URZĘDÓW POŚREDNICTWA PRACY i OPIEKI NAD WYCHODźCAMI
M. st. Warszawy: Warszawa, Ciepła 21, tel. 114-43

Województwo Warszawskie.

P.U.P.P. Warszawa-Ziemski—ul. Grzybowska 45, tel. 153-11; pow.: Warszawa, Mińsk Mazowiecki, Grójec, Radzymin, Sochaczew.

Eksp. P.U.P.P. Ciechanów—ul. Augustjańska, tel. 95; pow.: Ciechanów, Przasnysz, Mława, Pułtusk, Maków.

P.U.P.P. Włocławek—ul. Kaliska 1; tel. 10 pow.: Włocławek, Lipno, Nieszawa, Rypin.

Eksp. P.U.P.P. Kutno—Magistrat, tel. 139, pow.: Kutno, Łowicz.

P.U.P.P. Płock—ul. 3 Maja 33, tel. 43,
pow.: Płock, Gostynin, Płońsk Sierpc.

P. U. P. P. Żyrardów—Rynek 1, tel. 13;
pow.: Błonie, Rawa, Skierniewice.

Województwo Białostockie.

P. U. P. P. Białystok—ul. Lipowa 45,
tel. 268; pow.: Białystok, Bielsk-Podlaski,
Ostrołęka, Ostrów, Łomża, Kolno, Wyso-
kie Mazowieckie.

P. U. P. P. Grodno—ul. Orzeszkowej 3;
tel. 197; pow.: Grodno, Sokółka, Suwałki,
Augustów, Wołkowysk.

Województwo Kieleckie.

P. U. P. P. Kielce—ul. Karczewska 11,
tel. 213; pow.: Kielce, Włoszczowa, Jędrze-
jów, Miechów, Stopnica, Pińczów.

P. U. P. P. Częstochowa—ul. Jasnogór-
ska 24, tel. 73; pow. Częstochowa.

P.U.P.P. Ostrowiec—ul. 3 Maja, tel. 78;
pow.: Ilża, Opatów, Sandomierz.

P.U.P.P. Radom—ul. Lubelska, tel. 207,
pow.: Radom, Kozienice i Szydłowiec z
pow. Koneckiego.

Eksp. P. U. P. P. Końskie—ul. Mała-
chowskich 35, pow.: Opoczno, Końskie z
wyjątkiem Szydłowca.

P. U. P. P. Sosnowiec—ul. Piłsudskiego,
tel. 34; pow.: Będzin i Olkusz.

Eksp. P. U. P. P. Zawiercie—ul. Paderewskiego, pow.: Zawiercie.

Województwo Krakowskie.

P. U. P. P. Kraków — ul. Krowoderska 5, tel. 472; pow.: Kraków, Bochnia, Maków, Myślenice, Wieliczka.

Eksp. P. U. P. P. Tarnów—ul. ....
tel.....; pow.: Brzesko; Dąbrowa, Mielec, Pilzno, Ropczyce. Tarnów, Grybów.

P. U. P. P. Chrzanów—ul.....
tel.....; pow.: Chrzanów.

P. U. P. P. Biała—ulica Główna 2, tel. 883/VIII. pow.: Biała, Wadowice, Żywiec.

Eksp. P. U. P. P. Oświęcim—Barak 36, tel. 127; pow.: Oświęcim, Chrzanów.

P. U. P. P. Nowy Sącz—ul. Dunajewskiego 11, tel. 93; pow.: Nowy Sącz, Gorlice, Limanowa, Nowy Targ, Jasło.

Województwo Lubelskie.

P. U. P. P. Lublin—ul. Kołłątaja 4, tel. 2-66; pow.: Lublin, Garwolin, Puławy, Lubartów, Krasnystaw, Janów, Tomaszów, Zamość, Biłgoraj, Włodawa, Chełm, Hrubieszów.

P. U. P. P. Siedlce—Starostwo; pow.: Siedlce, Węgrów, Sokołów, Biała, Konstantinów, Łuków, Radzyń.

Województwo Lwowskie.

P. U. P. P. Lwów—ul. Karmelicka 4, tel. 5-74; pow.: Lwów, Bóbrka, Gródek Jagielloński, Jaworów, Rawa Ruska, Rudki, Sokal, Żółkiew, oraz pow.: Radziechów, Kamionka, Strumiłowa i Przemyślany z woj. Tarnopolskiego (tylko w sprawach emigracji zbiorowej.)

P. U. P. P. Drohobycz—ul. Mickiewicza 26, tel. 302; pow.: Drohobycz, Brzozów, Krosno, Lisko, Sambor, Stary Sambor, Sanok, Turka.

P. U. P. P. Przemyśl—Starostwo, tel. 11, pow.: Przemyśl, Dobromil, Jarosław, Łańcut, Lubaczów, Mościska, Przeworsk, Rzeszów, Strzyżów.

Eksp. P. U. P. P. Tarnobrzeg—Rada Powiatowa, tel. 3; pow.: Tarnobrzeg, Kolbuszowa, Nisko.

Województwo Łódzkie.

P. U. P. P. Łódź—ul. Kilińskiego 52, tel. 42-84; miasto Łódź.

Eksp. P. U. P. P. Pabjanice—ul. Warszawska 29; pow.: Łask.

Eksp. P. U. P. P. Zgierz—ul. Dąbrowskiego 2; pow.: Łódź, Łęczyca.

Eksp. P. U. P. P. Zduńska Wola—ul. Juliusza 4; pow.: Sieradz.

Eksp. P. U. P. P. Tomaszów Maz.—ul. Miła 34; pow.: Brzeziny.

P. U. P. P. Kalisz—Starostwo, tel. 222; pow.: Kalisz, Konin, Wieluń, Słupca, Turek, Koło.

P. U. P. P. Piotrków—ul. Piłsudskiego 77; pow.: Piotrków.

Eksp. P. U. P. P. Radomsko — ul. Powiatowa, tel. 31; pow.: Radomsko.

Województwo Nowogródzkie.

P. U. P. P. Baranowicze—ul. Szosowa 9 tel. 70; pow.: Baranowicze, Słonim, Nieśwież, Stołpce.

Eksp. P. U. P. P. Nowogródek—Urząd Wojewódzki; pow.: Nowogródek, Lida, Wołożyn.

Województwo Poleskie.

P. U. P. P. Brześć n/B.—ul. Jagiellońska 34, tel. 117; pow.: Brześć nad Bugiem Drohiczyn, Kamień Koszyrski, Kobryń, Kossów, Łuniniec, Pińsk, Prużana, Sarny, Stolin

Województwo Pomorskie.

P. U. P. P. Toruń—ul. Wały tel. 9-60; pow.: Toruń, Chełmno, Wąbrzeźno.

P. U. P. P. Grudziądz—ul. Klasztorna 5, tel. Nr. 14; pow.: Grudziądz, Świecie, Brodnica, Lubawa, Działdowo.

P. U. P. P. Tczew—Starostwo; pow.: Tczew, Gniew, Starogard, Chojnice, Tuchola, Sępólno.

P. U. P. P. Wejherowo—Starostwo; pow.: Wejherowo, Puck, Kartuzy, Kościerzyna.

Województwo Poznańskie.

P. U. P. P. Poznań—plac Drwęskiego, tel. 14-27; pow.: Poznań, Środa, Śrem, Kościan, Śmigiel, Szamotuły, Oborniki.

Eksp. P. U. P. P. Gniezno—Piaśtowska 18, tel. 435; pow.: Gniezno, Wągrowiec, Żnin, Września, Witkowo.

Eksp. P. U. P. P. Chodzież—Al. Kościuszki 13, tel. 51; pow.: Chodzież, Czarnków.

Eksp. P. U. P. P. Nowy Tomysł—Ratusz; pow.: Nowy Tomysł, Międzychód, Grodzisk, Wolsztyn.

P. U. P. P. Bydgoszcz—Jagiellońska 56, tel. 606; pow.: Bydgoszcz, Wyrzysk, Szubin.

Eksp. P. U. P. P. Inowrocław—ul. św. Ducha 9, tel. 222; pow.: Inowrocław, Strzelno, Mogilno.

P. U. P. P. Ostrów—ul. Przy Kolei 6, tel. 82; pow.: Ostrów, Odolanów, Krotoszyn, Koźmin, Jarocin, Pleszew.

Eksp. P. U. P. P. Leszno—Komeniusza 27, tel. 72; pow.: Leszno, Gostyń, Rawicz.

Eksp. P. U. P. P. Kępno—Starostwo; pow.: Kępno, Ostrzeszów.

Województwo Stanisławowskie.

P. U. P. P. Stanisławów—ul. Sobieskiego 12, tel. 142; pow.: Bohoroczany, Dolina, Horodenka, Kałusz, Kołomyja, Kosów, Nadwórna, Peczeniżyn, Rohatyn, Skole, Sniatyn, Stanisławów, Stryj, Tłumacz, Żydaczów

Województwo Tarnopolskie.

P. U. P. P. Tarnopol—ul. Mickiewicza 26, tel. Nr. 113; pow.: Borszczów, Brody, Brzeżany, Buczacz, Czortków, Husiatyn, Podhajce, Skałat, Tarnopol, Trębowla, Zaleszczyki, Zbaraż, Zborów, Złoczów oraz Kamionka, Strumiłowa, Przemyślany, i Radziechów (tylko sprawy emigracji jednostkowej - sprawy emigracji zbiorowej z tych trzech ostatnich powiatów załatwia P.U.P.P. Lwów).

Województwo Wileńskie.

P. U. P. P. Wilno—ul. Zawalna 2, tel. 661; pow.: Wilno-Troki, Oszmiana, Świąciany, Brasław, Dżisna, Wilejka, Mołodeczno, Postawy.

Województwo Wołyńskie.

P. U. P. P. Równe—ul. Piłsudskiego 13, tel. 45; pow.: Równe, Dubno, Kostopol, Zdołbunów, Krzemieniec.

Eksp. P. U. P. P. Łuck—ul. Jagiellońska 66; pow.: Łuck, Horochów.

Eksp. P. U. P. P. Kowel, ul. Łucka
pow.: Kowel, Lubomi, Włodzimierz.

Województwo Śląskie.

Komunalne Urzędy Pośrednictwa Pracy:

Bielsko (Magistrat)

Bielszowice

Chorzów

Cieszyn (Starostwo)

Katowice (Magistrat)

Królewska Huta (Magistrat)

Lubliniec (Wydział Powiatowy)

Mysłowice (Magistrat)

Nowa Wieś

Pszczyna (Wydział Powiatowy)

Rozdzień

Rybnik (Wydział Powiatowy)

Siemianowice

Świętochłowice (Wydział Powiatowy)

Tarnowskie góry (Wydział Powiatowy)

II. Pobyt we Francji.

1. WARUNKI PRACY.

Rząd Polski zawarł z Rządem Francuskim szereg układów, zapewniających

robotnikom pewne korzyści i uprawnienia. Robotnicy powinni znać te uprawnienia, jak również powinni znać obowiązki, których się podjęli przez podpisanie kontraktu.

Najważniejsze z wyżej wymienionych uprawnień i obowiązków wypisane są w kontrakcie. Tu przypominamy następujące:

Równość płac, rodzaj pracy i traktowania.

Równość płac robotników polskich z płacami robotników francuskich została zagwarantowana przez Art. 2 Konwencji Polsko-Francuskiej z dnia 3 września 1919 r. Gdyby więc okazało się, że płaca oznaczona w kontrakcie podpisanym przez robotnika lub płaca faktycznie przez tego robotnika pobierana, jest niższa od płacy robotników francuskich tej samej kategorii zatrudnionych w tem samem gospodarstwie lub przedsiębiorstwie albo (gdyby w tem przedsiębiorstwie robotników francuskich nie było) jest niższą od płacy normalnej, przyjętej w danej okolicy dla robotników francuskich tej samej kategorii, wówczas

robotnik ma prawo żądać podwyższenia płacy.

W razie odmowy pracodawcy, robotnik winien nie przerywając pracy, zwrócić się do Konsulatu Polskiego z zażaleniem i z prośbą o interwencję.

To samo dotyczy wypadku, gdyby robotnik nie był traktowany tak samo, jak traktowani są robotnicy francuscy, lub gdyby praca jego odbywała się w warunkach gorszych od pracy robotników francuskich.

Kontrakt przemysłowy i górniczy opiera się na zasadzie ogólnie przyjętego 8-godzinnego dnia pracy, określa bliżej jej rodzaj. Sposób wykonywania pracy oparty jest na regulaminie wewnętrznym, stosowanym w danym przedsiębiorstwie w sposób jednakowy do robotników francuskich i polskich.

Kobiety pracujące w rolnictwie pamiętać mają, że nie powinny być używane do robót przy oporządzaniu i zaprzęganiu koni, ani też przy prowadzeniu zaprzęgu konnego i narzędzi rolniczych do orania, bronowania i t.d. Art. 3 kontraktu rolnego przewiduje, że kobiety mogą być wyjątko-

wo do tego rodzaju robót używane, o ile same tego życzyć sobie będą lub dobrowolnie wyrażą na to zgodę, wówczas jednak otrzymują przez czas trwania tych robót wynagrodzenie takie same, jak mężczyźni, używani do tych prac w danem gospodarstwie wzgl. w danej okolicy.

Tak kontrakt przemysłowy i górniczy, jak i kontrakt rolny określa, które dni świąteczne prócz niedziel są wolne od zajęć. W rolnictwie w dniach tych pracodawca poza koniecznem karmieniem i zaopatrzeniem bydła nie może wymagać od robotników innej pracy, za wyjątkiem wypadków nagłych i nieprzewidzianych (jak zabezpieczenie zbiorów przed nadchodzącą ulewą, w razie pożaru, i t.d.); za tego rodzaju pracę robotnik ma prawo do wynagrodzenia dodatkowego.

Mieszkanie i świadczenia dodatkowe.

Wszelkie świadczenia dodatkowe, jak mieszkanie, umeblowanie, opał, światło, pożywienie, opieka lekarska i t.d. powinny być takie same jak robotników francuskich.

Robotnik rolny otrzymuje z reguły mieszkanie bezpłatne u pracodawcy.

Mieszkanie w stajni lub w oborze dopuszczalne jest tylko wtedy, gdy jest to wyraźnie zaznaczone w kontrakcie.

Kontrakt rolny określa również, czy robotnik otrzymuje obok płacy także pożywienie i pranie bielizny. Gdyby robotnik zgodzony z wyżywieniem nie był z wyżywienia tego zadowolony, ma prawo przejścia do kategorii robotników bez wyżywienia i winien otrzymywać wówczas oprócz płacy wymienionej w kontrakcie kwotę przedstawiającą wartość żywności (kwota ta w chwili drukowania niniejszych wskázówek wynosi 210 franków, może jednak ulec zmianie). Pracodawca obowiązany jest robotnikom zgodzonym bez pożywienia udzielić potrzebnych informacji celem ułatwienia im nabycia produktów żywnościowych po najbardziej dostępnych cenach.

W stosunku do robotników przemysłowych i górniczych kontrakt określa w każdym wypadku, czy pracodawca przydziela robotnikowi mieszkanie, jakoteż czy uczyni to bezpłatnie, czy też za zgóry oznaczoną opłatą. W każdym wypadku, w którym pracodawca mieszkania nie dostarcza, winien on ułatwić robotnikowi naby-

sie taniego i odpowiedniego mieszkania.

W kontrakcie określone jest również, czy robotnicy otrzymują od pracodawcy wyżywienie, względnie jaka jest przeciętna cena wyżywienia w okolicy i czy przy przedsiębiorstwie jest kantyna.

Koszty podróży.

Koszty podróży robotnika opłaca pracodawca, który ma prawo celem zabezpieczenia się od bezpodstawnego zerwania kontraktu przez robotnika strącać z zarobków miesięcznych robotnika pewne kwoty aż do wysokości oznaczonej w każdym kontrakcie; kwota ta w chwili drukowania niniejszych wskazówek wynosi 250 frs, może ona jednak ulec zmianie. Każdorazowo potrącona suma nie może przekroczyć dziesiątej części wypłacanego zarobku. W razie całkowitego wypełnienia kontraktu przez robotnika pracodawca obowiązany jest zwrócić robotnikowi przy ostatniej wypłacie całkowitą potrąconą w ciągu trwania kontraktu sumę (t.j. 250 franków).

Koszty sprowadzenia rodzin robotników przemysło-

wych obowiązani są ponieść w 60% (t.j. w $\frac{3}{5}$ pracodawcy, robotnicy zaś sami ponoszą tylko 40% (t.j. $\frac{2}{5}$) tych kosztów. Pracodawcy nie mogą poniesionych w ten sposób kosztów sprowadzenia rodzin robotnika potrącać następnie robotnikowi z jego płacy.

Wszelkie wypłaty i potrącenia winien pracodawca wpisywać do książki rozrachunkowej, będącej w posiadaniu robotnika.

Dokumenty osobiste robotnika.

Pracodawca nie ma prawa zatrzymywać dokumentów osobistych robotnika, jak kontraktu, paszportu oraz dokumentów francuskich, które robotnik otrzyma po przybyciu do Francji (*carte d'identité* i *extrait du registre d'immatriculation*). Odmowa zwrócenia tych dokumentów przez pracodawcę uprawnia robotnika do wystąpienia do władz o unieważnienie kontraktu i pociągnięcie pracodawcy do odpowiedzialności sądowej.

Do kogo zgłaszać zażalenia?

Konwencja Polsko-Francuska z dnia 3.IX.1919 r. zapewnia robotnikowi polskie-

mu opiekę odpowiednich władz francuskich, i to zarówno w razie sporu z pracodawcą, jak też w wypadku trudności powstałych z powodu pobytu w obcym kraju.

Robotnik może zawsze wnosić uzasadnione zażalenia, które najlepiej wysyłać (o ile możliwości listem poleconym) do najbliższego Konsulatu Polskiego we Francji (adresy Konsulatów — patrz str. 55). Robotnicy, którzy dopiero do Francji przybyli, mogą zażalenia swe przesłać do Pana Inspektora Emigracyjnego w Mysłowicach.

W zażaleniu należy krótko i jasno przedstawić sprawę, podać fakty i dowody oraz sformułować swą prośbę. Należy zawsze w zażaleniu podać nazwisko pracodawcy jakoteż dokładny adres wysyłającego zażalenie. Ponieważ często zachodzą niedokładności i nieporozumienia z powodu nieznajomości przez robotników języka i pisowni francuskiej, najlepiej jest dokładnie przepisać na zażaleniu ten adres, który wypisany jest w kontrakcie na pierwszej stronie u góry.

Po wysłaniu zażalenia należy cierpliwie czekać na odpowiedź, pamiętając, że na załatwienie każdej sprawy potrzeba

czasu, że każdy z Konsulatów Polskich ma pod swą opieką tysiące Polaków, a zatem pracy ma dużo i wszystkiego od razu załatwić nie jest w stanie i że każde należyte i właściwe żądanie polskiego emigranta będzie należycie i sprawiedliwie rozstrzygnięte.

Skutki zerwania kontraktu.

Strona winna samowolnego i bezprawnego zerwania kontraktu obowiązana jest do uiszczenia całego szeregu kar pieniężnych, zwrotu kosztów podróży i t.d. (patrz artykuły XI do XIV-ego kontraktu rolnego i art. XI — XIII górniczego i przemysłowego).

Ostrzega się stanowczo przed tak zw. zrywaniem kontraktu lub lekkomyślnem opuszczeniem pracy nawet w wypadku, gdyby robotnik miał słuszne powody do wystąpienia o rozwiązanie kontraktu, gdyż wobec bardzo surowych przepisów, istniejących we Francji, co do przyjmowania robotników przez innych pracodawców, robotnik taki nowej pracy nie dostanie, wyda oszczędności i może się często narażać na aresztowanie za włóczęgostwo

i na inne gorsze jeszcze przykrości i nieszczęścia. Dlatego też w takich wypadkach trzeba niezwłocznie napisać do władzy i prosić o wskazówki, co należy uczynić w danym wypadku.

Ostrzega się usilnie przed tak zwanymi we Francji deboszerami (*débauchers*) t. j. namawiającymi do rzucenia pracy i przyjęcia nowej nibyto na lepszych warunkach, naturalnie za wysoką opłatą za pośrednictwo a czasem za butelkę wódki, poczęstunek, lub za pomocą innego sposobu naciągania łatwowiernych. Tacy ludzie niestety trafiają się i wśród Polaków, którzy pod pozorem współczucia, solidarności narodowej i t. d. wyzyskują i oszukują ludzi. Wobec tego do osób mało znanych należy odnosić się z ostrożnością i nie dawać im w takich sprawach lekkomyślnie wiary.

W wypadkach ważnych przed każdym Polakiem-emigrantem stoi otworem droga zwrócenia się do swych Władz, które są od tego, by swym obywatelom służyć; w wypadkach mniejszej wagi można z ufnością zasięgnąć rady i opinii któregośkolwiek Związku lub Stowarzyszenia polskiego

albo redakcji jednego z pism polskich, wychodzących we Francji (adresy których znajdują się na str. 63 „Wskazówek” niniejszych).

Biura Pośrednictwa Pracy.

Komu się skończył kontrakt i pragnie zmienić pracodawcę, powinien zwrócić się do najbliższego francuskiego biura pośrednictwa pracy (Office de Placement), które się znajduje w każdym mieście departamentalnym przy prefekturze; ponadto w niektórych miastach znajdują się specjalne biura przy syndykatach rolniczych dla robotników rolnych (Bureau de Placement C.A.R.D.) Adresów tych biur można się dowiedzieć w gminie („mairie”) lub u policjanta.

Gdy kontrakt się skończył i robotnik zmienia pracodawcę, powinien wziąć od dotychczasowego pracodawcy zaświadczenie t. zw. „Libre de tout engagement” t.j. zwolnienie od wszelkich zobowiązań. Po skończeniu lub obopólnem rozwiązaniu kontraktu, pracodawca powinien takie zaświadczenie wydać. Bez tego zaświadczenia robotnik zawsze może mieć trudności przy poszukiwa-

niu nowej pracy, nie może też ani przedłużyć ani uzyskać nowej karty tożsamości (carte d'identité). Jeżeli pracodawca odmawia wydania tego zaświadczenia, napisać zażalenie do Konsulatu.

U w a g a. Na mocy ostatniego rozporządzenia władz francuskich, robotnik cudzoziemiec może zmienić swój zawód we Francji jedynie za uprzednim zezwoleniem Urzędowego Biura Pośrednictwa Pracy.

2. OPIEKA URZĘDOWA nad EMIGRANTAMI.

Jakie sprawy załatwiają konsulatory.

Konsulatory są polskimi urzędami administracyjnymi zagranicą. Ich zadaniem est mliędzy innemi opieka nad obywatelami poskimi na obczyźnie.

Sprawy z jakiemi emigrant najczęściej się zwraca do konsulatu, to: wydanie, przedłużenie lub wizowanie paszportów, wydobywanie od władz krajowych, lub legalizowanie i wydawanie dokumentów niezbędnych do ustalenia obywatelstwa lub zawarcia małżeństwa, rejestracja wojskowa, pomoc

a) w uzyskaniu renty za nieszczęśliwe wypadki przy pracy,

b) w uzyskaniu renty wdowiej i sierocy w razie śmierci w górnictwie ojca rodziny,

c) w razie wydalenia z Francji,

d) w sprawach niesłusznego opodatkowania,

e) w razie zatargu pomiędzy robotnikiem i pracodawcą wynikłym na tle stosunku roboczego (niedotrzymanie przez pracodawcę warunków umowy najmu),

f) w razie śmierci robotnika celem zabezpieczenia spadkobiercom prawa do świadczeń emerytalnych,

g) w sprawie uzyskania wsparć i zapomóg przewidzianych przez konwencję francusko-polską (pomoc lekarska, zapomogi dla położnic i licznych rodzin i t. p.).

Obok tego, jak była mowa wyżej, konsulaty przyjmują i załatwiają odpowiednio za pośrednictwem władz francuskich zażalenia robotników oraz udzielają wszelkich informacji ustnie i pisemnie.

Pamiętać należy, że konsulatory załatwiają tylko prośby przedłożone bezpośrednio przez petenta ustnie lub listownie, a odrzucają pośrednictwo. We Francji żyje pośród emigrantów bardzo dużo pośredników, którzy bądź to na własną rękę, bądź to jako agenci najrozmaitszych biur podejmują się załatwiania wszelkich spraw dla emigrantów w konsulatach lub u władz francuskich, żądając za to wysokich opłat. Działalność ich bywa bardzo często oszukańczą i szkodliwą, a obliczną jest na nieporadność i łatwowierność emigrantów. Trzeba zatem pilnie wystrzegać się wszelkiego pośrednictwa.

Robotnicy pamiętać powinni, że konsulatory nie mogą wstawiać się za robotnikiem w wypadkach, gdy on sam przekroczy prawo (kradzież, pobicie, oszustwo, zabójstwo) lub nie wypełni zobowiązań, których się podjął.

We Francji znajduje się 8 konsulatów polskich, z których każdy ma przydzielony sobie okręg, składający się z kilku departamentów według poniżej zamieszczonego wykazu i zajmuje się sprawami obywateli zamieszkujących w danym okręgu.

NAZWY i ADRESY KONSULATÓW POLSKICH WE FRANCJI.

P a r y ż.

Konsulat Generalny. Adres: Paris XVIIe Alphonse de Neuville Nr. 19. Do okręgu konsularnego należy miasto Paryż i departamenty: Aisne, Ardennes, Aube, Calvados, Cher, Côtes-du-Nord, Deux-Sèvres, Eure, Eure-et-Loir, Finistère, Haute-Marne, Ile-et-Vilaine, Indre, Indre-et-Loire, Loir-et-Cher, Loire Inférieure, Loiret, Maine-et-Loire, Manche, Marne, Mayenne, Morbihan, Oise, Orne, Sarthe, Seine (miasto Paryż), Seine-et-Marne, Seine-et-Oise, Somme, Vendée, Vienne i Yonne oraz posiadłości zamorskie za wyjątkiem Algieru, Tunisu i Marokka.

L i l l e.

Konsulat, Adres: Lille, 119, Boulevard de la République. Do okręgu konsulatu należą departamenty: Nord i Pas-de-Calais

Strasbourg.

Konsulat. Adres: France, Strasbourg, 49, Boulevard Clemenceau. Do okręgu kon-

sulatu należą departamenty: Bas - Rhin, Belfort, Doube, Haut - Rhin, Haute - Saône, Meurthe-et-Moselle, Vosges i zagłębie Saary,

L y o n .

Konsulat. Adres: France, Lyon-Ville Urbaine, 202 Cours Gambetta. Do okręgu konsulatu należą departamenty: Ain, Allier, Cantal, Corrèze, Côte d'Or, Creuse, Haute-Loire, Haute-Savoie, Haute - Vienne, Isère, Jura, Loire, Nièvre, Puy-de-Dôme, Rhône, Saône-et-Loire, Savoie.

M a r s y l j a .

Konsulat. Adres: Marseille, 6, Place Saint-Ferreol. Do okręgu należą departamenty: Ardèche, Arriège, Aude, Aveyron, Basses-Alpes, Bouches-du - Rhône, Corse, Drôme, Gard, Gers, Hautes-Alpes, Haute-Garonne, Hautes-Pyrénées, Herault, Lot, Lot-et-Garonne, Lozère, Pyrénées - Orientales, Tarn, Tarn-et-Garonne, Var, Vaucluse oraz kolonje w Algierze, Tunisie i Marokku.

H a w r e .

Konsulat honorowy. Adres: Le Havre 148, Boulevard de Strasbourg. Do okręgu należy departament Seine Inférieure.

Bordeau.

Konsulat honorowy. Adres: Bordeaux, 29, place Gambetta. Do okręgu konsularnego należą departamenty: Basses-Pyrénées, Charente, Charente Inférieure, Dordogne, Gironde, Landes.

Nicea.

Konsulat honorowy. Adres: Nice, 40, Boulevard Victor Hugo. Do okręgu konsulatów należy departament Alpes Maritimes.

Radca Emigracyjny.

Przy Ambasadzie Polskiej w Paryżu jest Urząd Radcy Emigracyjnego, który broni ogólnych interesów moralnych i materialnych wychodźstwa i pod tym względem kieruje i ujednastajnia działalność wszystkich konsulatów.

3. ŻYCIE SPOŁECZNE.

Opieka Religijna

Opiekę religijną nad wychodźcami polskimi sprawuje obecnie 39 księży polskich pod kierownictwem Polskiej Misji Katolickiej w Paryżu (263 bis, rue, St. Honoré, Paris I). Adresy ich są następujące:

P a r y ż.

1. X. Szymbor, Rektor Misji. 263 bis, rue St. Honoré, Paris.
2. X. Knapik, tamże.
3. X. Dewor, tamże.
4. X. Dr. Jakubisiak, 20 bis, rue Censier, Paris V.
5. X. Cibor, 119, rue du Chevaleret, Paris XIII.
6. X. Lurat, baraki, 48, Bd. Jourdan, Paris XIV.
7. Unszlicht, Petit Seminaire, rue de Chage, Meaux (Seine-et-Marne)
8. X. Mieczkowski, 58, rue Gambetta St.-Dizier (Haute-Marne).
9. X. Poszwa, 67, rue Amiral Courbet, Amiens (Somme)
10. X. Pałka, 2, rue Corneille, Soissons (Aisne).

Na prowincji.

Dekanat północnej Francji:

1. X. Bieniarz, Cite la Chapelle, Oignies (Pas-de-Calais).
2. X. Myszka, tamże.

3. X. Garstecki, 17, rue de Paix, Lens (Pas-de-Calais).
4. X. Prałat Servignat, Lievin, (Pas-de-Calais) Fosse 3 rue du 1er Mai.
5. X. Śledziowski, Galonne-Ricouart, (Pas-de-Calais) 11, rue de Verdun.
6. X. Kudłacik, Salaumines (P. de C.) 21 rue de Frévent.
7. X. Dr. Radwański, Bruay en Artois (P. de C.) 34, rue de l'Administration.
8. X. Wyderka, tamże.
9. X. Zalewski, Noeux-les-Mines (Pas-de-Calais) Place du Maréchal Foch.
10. X. Tworek, Barlin (Pas-de-Calais) rue Victor Hugo.
11. X. Crueise, Dourges, (Pas-de-Calais),
12. X. Hyla, Auby (Nord), 247 Cité Moulin.
13. X. Sadowski, Valenciennes (Nord)
14. X. Misiak, N.D.-de Waziers (Nord)
15. X. Długosz, Billy-Montigny (Pas-de-Calais).
16. X. Wołkowski, 232, route de Bethunè, Lens (Pas-De-Calais).
17. X. Słomkowski, Dechy (Moselle).

Dziekanat Wschodniej Francji.

1. X. Majkowski, Dziekan, 7, rue Abbé-Risse, Metz (Moselle).
2. X. Ościłowicz, Hayange (Moselle).
3. X. Kargol, Ronchamps (Haute-Saône)
4. X. Rogaczewski, 18, rue de l'Hostelle-Ville, Briey (Meurthe et Moselle).
5. X. Markowski, Merlebach-Freyming (Moselle).
6. X. Paluszyński, Zillisheim, Collège Episcopal (Haut-Rhin).

Dziekanat Południowej Francji.

1. X. Ryba, Dziekan, Les Gautherets (Saône-et-Loire).
2. X. Dr. Tworek, (Montceau-les-Mines) (Saône-et-Loire).
3. X. Wojtysiak, Les Baudras (Saône-et-Loire).
4. X. Makiela, Le Creusot, 34, r. d'Assas, (Saône-et-Loire).
5. X. Spychalski, Beaulieu (Loire).
6. X. Szewczyk, La Ricamarie (Loire).

S z k o l n i c t w o.

Na podstawie francuskich ustaw dzieci wychodźców są obowiązane na równi z

dziećmi francuskeimi uczęszczać do szkół ludowych, publicznych lub prywatnych. Na skutek starań Rządu Polskiego, pracodawcy francuscy zobowiązali się zapewnić naukę polską dzieciom robotników o ile w jednej miejscowości jest conajmniej 65 dzieci w wieku szkolnym. Dzięki temu przydzielono do szkół prywatnych, utrzymywanych przez pracodawców, nauczycieli polskich.

Rodzice powinni dokładać wszelkich starań, aby dzieci ich uczęszczały do szkół i kursów, a w młodszym wieku do ochron i przedszkół polskich.

W miejscowościach, mających większą ilość polskich dzieci, w których brak polskich nauczycieli, rodzice powinni zakomunikować p. Radcy Emigracyjnemu Ambasady Polskiej w Paryżu (14, Avenue Tokio) o konieczności ich sprowadzenia.

Wychodźcy polscy dbać powinni o dostarczenie szkołom podręczników, pomocy szkolnych i biblioteczek, dbać by dzieci ich z miłością i uszanowaniem pielęgnowały mowę, pieśń i obyczaj polski, starając się jednocześnie o dokładne poznanie ję-

zyka francuskiego i innych przedmiotów nauki.

Pamiętać należy, że dziecko, które ulegnie wynarodowieniu, staje się obcem nie tylko dla kraju, ale i dla rodziny, tracąc jednocześnie dwie najcenniejsze cechy charakteru ludzkiego—wierność Ojczyźnie i cześć dla Ojców swoich.

Prasa Polska.

We Francji wychodzi kilka pism polskich, których zadaniem jest informowanie czytelników o wszelkich przejawach życia wychodźstwa, społeczeństwa w Kraju, oraz najważniejszych wydarzeniach w Kraju, we Francji i t. d.

Poleca się gorąco czytanie gazet polskich, ponieważ są one jednym z głównych łączników między jednostką a ogółem wychodźstwa i Krajem, informują czytelnika o rzeczach niekiedy dla niego bardzo ważnych, uświadamiają go społecznie, politycznie i narodowo. Pouczają o prawach i obowiązkach w obcym środowisku, wreszcie zamieszczają komunikaty i obwieszczenia Władz Polskich we Francji oraz Stowarzyszeń, niekiedy bardzo ważne dla emigran-

tów. Na zapytanie poszczególnych osób udzielają rad, pouczeń i wskazówek, zażalenia kierują do właściwych władz i t. d., wogóle oddają emigrantom często nieocenione usługi.

Szczególnie wskazane jest czytanie gazet polskich w miejscowościach, gdzie robotnicy przebywają pojedynczo lub w małych grupach i gdzie niema towarzystw polskich. Tam gazeta jest jedynym łącznikiem z resztą świata i krajem rodzinnym.

Poniżej podaje się w porządku alfabetycznym adresy pism polskich, wychodzących we Francji.

Pisma codzienne:

1. „Głos Wychodźcy“ Lille, 1 Place de la Gare 1, Nord.
2. „Kurjer Polski“, Douai, 2 rue Labisse.
3. „Narodowiec“, Lens, rue Emile Zola, P. de C.
4. „Wiarus Polski“, Lille, Saint-Maurice, 35 rue du Château, Nord.

T y g o d n i k i:

„Echo Polskie“, Paris VI. 123, Boulevard Saint-Germain.

2. „Gazeta Polska”, Paris XIII, 5 rue des Gobelins.

3. „Ognisko”, Paris XVII, 3 bis, rue Emile Allez.

4. „Polak we Francji”, Paris I. 263 bis, rue Saint-Honoré.

5. „Polonja Nowa”, Paris XIII, 5 rue des Gobelins.

6. „Prawo Ludu”, Paris X. 211, rue Lafayette.

7. „Żaba”, Boulogne sur Seine, 1, rue Rieux.

M i e s i ę c z n i k i :

1. „Polskie Pachole”, „La Madeleine les Lille (Nord), 24, rue François de Badts.

2. „Siła”, Lille 19, rue de la Barre.

3. „Sokół i Sportowiec”, Lens, 24, rue de la Gare (P. de C).

Stowarzyszenia.

Konwencja z roku 1920 zapewnia Polakom we Francji prawo zawiązywania własnych towarzystw oraz przystępowania do związków zawodowych francuskich. Stosownie do tego powstało we Francji wiele towarzystw polskich o rozmaitych

celach i charakterze, np. zawodowe, oświatowe, ekonomiczne (kooperatywy), religijne, wzajemnej pomocy, sportowe i t.d.

Z podobnych względów jak czytanie gazet polskich zaleca się gorąco należenie do towarzystw, które umożliwiają rozwój umysłowy robotnika, zachowują jego polskość, udzielają mu pomocy moralnej i materialnej.

Towarzystwa miejscowe łączą się w Komitety Towarzystw Miejskowych, które tworzą okręgi.

Związki Polskie istniejące we Francji.
(w porządku alfabetycznym).

1. Polski Uniwersytet Robotniczy.
La Madeleine les Lille, 24, rue François de Badts.

2. Sekretariat Polski przy Generalnej Konfederacji Pracy, Paris, 211, rue Lafayette.

3. Towarzystwo Ogrodnicze — Paris XX, 6, rue Certeaux.

4. Towarzystwo Pracy Społeczno-Kulturalnej, Paris V. 16, rue de l'Abbé de l'Epée.

5. Związek Inwalidów Polskich we Francji — Paris XV, 180 rue Blomet.

6. Związek Kawalerów — Douges, Cite Bruno 170 (P. de C.).

7. Związek Kół Śpiewaczych — Abscon, Corone de Chauffour, 6, rue de la Somme (Nord).

8. Związek Piłki Nożnej — Lens, 24, rue de la Gare.

9. Związek Polskiego Nauczycielstwa we Francji — La Madeleine les Lille, rue François de Badts.

10. Związek Przemysłowców — Lens, 24, rue de la Gare.

11. Związek Robotników Polskich — Lille, 19, rue de la Barre.

12. Związek Sokołów Polskich (Dzielnica 7) — Lens, 24 r. de la Gare.

13. Związek Studentów Polskich — Paris, Quai de la Tour Nelle.

14. Związek Towarzystw Katolickich — Lens, 17, rue de la Paix.

15. Związek Towarzystw Kobiecych — Lille, St. Marice, 3, rue de Château.

16. Związek Towarzystw Muzycznych — Fenain. Estaminet à la Buse (Nord).

17. Związek Towarzystw Polskich Wschodniej Francji — Metz, 8, rue Pule Micheaux.

18. Związek Towarzystw Teatralnych — Abscon, Corone de Chauffour 15, rue de la Marne.

Opieka społeczna.

Na podstawie artykułu 6 Konwencji polsko-francuskiej z dnia 14 października 1920 roku obywatele polscy zamieszkali we Francji, potrzebujący opieki szpitalnej, lekarskiej lub pomocy innego rodzaju z zakresu opieki społecznej mają do niej prawo na równi z obywatelami francuskimi na przeciąg czasu 60 dni, jeżeli mieszkają we Francji mniej aniżeli 5 lat.

Robotnicy polscy, przebywający we Francji stale co najmniej pięć lat, lub przez ten okres przynajmniej pięć lat, jeżeli przebywają w każdym roku, są wprawdzie do opieki społecznej zupełnie równi z robotnikami francuskimi, mają więc prawo do korzystania ze szpitali, lazaretów, przychodni, domów przyjaźni dobroczynnych i t. d. O ile chodzi o dzieci małoletnie, poniżej lat 16, wystarczy, by ojciec, matka lub inna osoba mająca opiekę nad dzieckiem, wiedziała warunkom pobytu w Esplanie. Konwencja zastrzega, że francuska, rozszerzająca opiekę społeczną, która zostanie w przyszłości wydana, bę-

dzie
polskie

Opieka w czasie

Robotnicy rolni w czasie choroby

... zastosowanie i do robotników

na narodowość i rodzaj pracy jest zabezpieczony przeciwko nieszczęśliwym wypadkom przy pracy.

Artykuł 3 ustawy z dnia 9 kwietnia 1898 r. postanawia jednak, że robotnicy obcokrajowi oraz członkowie ich rodzin w dziedzinie ubezpieczenia od wypadków są traktowani narówni z francuzami dopóki zamieszkują na terytorjum francuskiem. Z tego wynika, że spadkobiercy zamieszkali w chwili nieszczęśliwego wypadku żywiciela zagranicą Francji nie mają zasadniczo prawa do żadnych świadczeń rentowych. Pozatem cudzoziemiec mający prawo do renty urazowej otrzymuje tytułem jednorazowego odszkodowania spłatę w wysokości trzyletniej renty z chwilą przeniesienia się zagranicę Francji.

Należy zapamiętać, że w zakresie ubezpieczeń od nieszczęśliwych wypadków przy pracy konwencja francusko-polska z 1920 r. usuwa wyżej wymienione niekorzyści, stwarzając na rzecz Polaków absolutne równouprawnienie z francuzami, bez względu na miejsce zamieszkania spadkobierców w chwili wypadku, względnie na

miejsce zamieszkania poszkodowanego po wypadku. Ponieważ zdarzają się wypadki, że nawet urzędy francuskie nie wiedzą o równouprawnieniu polaków w dziedzinie ubezpieczeń społecznych, przeto należy się w razie potrzeby powoływać na „Convention franco-polonaise relative à l'assistance et à la prevoyance sociale, signée à Varsovie le 14 Octobre 1920”.

Zaznacza się również, że jednorazowe spłacenie renty polakom jest tylko prawnie dozwolone, jeżeli:

a) wdowa wychodzi po raz wtóry zamaż,

b) roczna renta nie przekracza 100 fr.

We wszystkich innych wypadkach jednorazowe spłacenie renty jest z punktu widzenia prawnego niemożliwe, a jeżeli miało miejsce, natenczas odnośna umowa, zaopatrzona nawet podpisem poszkodowanego, nie ma najmniejszej mocy prawnej.

Postępowanie

w razie nieszczęśliwego wypadku.

Każdy wypadek przy pracy, pociągający za sobą nawet najmniejszą niezdol-

ność do pracy zarobkowej, powinien być zameldowany u pracodawcy lub jego zastępcy bez najmniejszej zwłoki, w każdym wypadku jednak przed opuszczeniem miejsca pracy. Poszkodowany bowiem tylko wówczas otrzyma odszkodowanie, jeżeli udowodni istnienie związku przyczynowego pomiędzy niezdolnością do pracy oraz wypadkiem, czyli, jeżeli dowiedzie na podstawie orzeczeń świadków, że wypadek miał miejsce na miejscu i podczas trwania pracy. Wobec powyższego zwraca się specjalną uwagę wszystkich robotników na fakt, że w razie okaleczenia nie powinni opuścić miejsca pracy przed otrzymaniem tak zw. „feuille de blessé”, czyli dowodu okaleczenia. Wskazaniem jest również zanotować w miarę możliwości nazwiska i adresy świadków wypadku.

Ustawodawstwo kładzie na pracodawcę obowiązek zadeklarowania wypadku we właściwym urzędzie gminnym (Mairie) w ciągu 48 godzin. Deklaracja wypadku musi zawierać:

a) imię i nazwisko oraz adres pracodawcy,

b) imię i nazwisko oraz adres ofiary,

c) " " " " świad-
ków,

d) miejsce, czas oraz dokładne okoli-
czności wypadku.

W razie nierozpoczęcia przez uszko-
dzonego pracy w ciągu 4 dni po wypadku,
pracodawca ma obowiązek złożenia w u-
rzędzie gminnym świadectwa lekar-
skiego wyszczególniającego:

a) obecny stan zdrowia ofiary,

b) przypuszczalne następstwa wypad-
ku,

c) przypuszczalną datę konsolidacji
(zagojenia się) rany i idącą z nią w parze
datę rozpoczęcia pracy.

O ile pracodawca nie uczyni zadość
obowiązkowi deklaracji z powodu zapom-
nienia, złej woli lub zaprzeczenia zaistnie-
nia wypadku, natenczas prawo
deklaracji przysługuje ofierze
w okresie jednego roku licząc
od dnia wypadku.

Wskazane jest, aby uszkodzony lub
jego przyjaciele zapytali się w merostwie
(Mairie), czy pracodawca zrobił deklarację
wypadku. Po francusku można się zapytać:

„Veuillez avoir l'amabilité de bien vouloir me faire connaître, si mon patron (wymienić nazwisko pracodawcy) a fait la déclaration de l'accident dont j'ai été victime en son service le... (podać datę wypadku). —

W razie gdyby pracodawca nie spełnił obowiązku deklaracji wypadku, powinien to uczynić poszkodowany na formularzu specjalnie mu dostarczonym przez mero-stwo. Z złożonej deklaracji otrzymuje poszkodowany specjalny receepis, który należy starannie zachować.

Sprawa rentowa w Sądzie Pokoju (Justice de Paix).

Merostwo przekazuje w chwili otrzymania świadectwa lekarskiego sprawę rentową do właściwego Sądu Pokoju (Justice de Paix), który umarza sprawę, jeżeli świadectwo lekarskie przewiduje tylko czasową niezdolność do pracy zarobkowej, albo wszczyna postępowanie rentowe, gdy świadectwo wskazuje na śmierć bądź też na stałą zupełną lub stałą częściową niezdolność do pracy.

Moment ten zasługuje na szczególne omówienie. Nasamprzód świadectwo lekarskie jest wystawione przez lekarza pracodawcy, a więc osobę broniącą, z natury rzeczy, interesów tego ostatniego.

Nic więc dziwnego, iż świadectwo we wszelkich możliwych wypadkach przewiduje czasową niezdolność do pracy [zarobkowej, powodując tem samem umorzenie sprawy rentowej.

Dalej, żaden lekarz, mimo najlepszej chęci, nie może w licznych wypadkach z całą pewnością przewidywać skutków nie-szczęśliwego wypadku już w okresie pierwszych 4 dni. Uszkodzenie, które się wydaje czasami w tymże okresie błażem, okazuje się w rzeczywistości poważnem uszkodzeniem na zdrowiu, powodującym znaczną niezdolność do pracy, a czasami nawet śmierć.

W wypadku umorzenia sprawy wskutek czasowego charakteru następstw uszkodzenia przy pracy, ustawa francuska pozostawia robotnikowi, względnie jego spadkobiercom, możność przedstawienia w ciągu roku po wypadku sędziemu pokoju swię-

dectwa lekarza prywatnego, przez niego obranego, które to świadectwo powinno obowiązkowo zawierać klauzulę stałej częściowej, względnie zupełnej niezdolności do pracy albo też śmierci ofiary. Przedstawienie takiego świadectwa lekarskiego pociąga za sobą wznowienie postępowania rentowego. Robotnik jednak, nie znając dobrodziejstwa odnośnego artykułu ustawy o nieszczęśliwych wypadkach przy pracy, prawie nigdy nie wykorzystuje terminu prekluzyjnego do zgłoszenia swych pretensyj. Dlatego zachodzi konieczność zgłaszania każdego wypadku we właściwym Konsulacie Polskim lub też bezpośredniego porozumienia się z Sądem Pokoju.

W powyższej sprawie można napisać jak następuje:

„Monsieur le Juge de Paix,

Je soussigné (imię i nazwisko) domicilié à (dokładny adres) ai l'honneur de solliciter de votre haute bienveillance des renseignements au sujet de l'accident du travail, dont j'ai été victime au service

de Mr. (nazwisko i adres pracodawcy) le (data wypadku). Il m'importe surtout de savoir, si, à la base du certificat d'origine de blessure, vous avez procédé à l'enquête prévue par la loi du 9 Avril 1898. Avec mes remerciements anticipés, veuillez agréer, Monsieur le Juge, l'assurance de mon profond respect".—

O ile świadectwo lekarskie, dostarczone bądź przez pracodawcę, bądź przez interesowanego wykazuje stałe skutki wypadku, natenczas sędzia pokoju przystępuje do spisania protokołu (procès-verbal d'enquête) odnośnie do:

- a) rodzaju i okoliczności wypadku,
- b) stanu cywilnego poszkodowanego,
- c) następstwa wypadku,
- d) spadkobierców ofiary, uprawnionych w wypadku śmiertelnym do renty,
- e) zarobku dziennego oraz rocznego ofiary,
- f) towarzystwa asekuracyjnego, do którego należy pracodawca.

Wchodząc w ocenę poszczególnych punktów protokołu rentowego, należy zaznaczyć, że przy okazji spisywania przez

Sąd protokołu, robotnik powinien przedstawić wszelkie dokumenty osobiste, a po-
zatem dokładnie opisać okoliczności, w
jakich miał miejsce wypadek.

Specjalną trudność przedstawia obli-
czenie zarobku dziennego i rocznego ro-
botników rolnych, zwłaszcza, że towarzy-
stwa asekuracyjne wykorzystują w licznych
wypadkach nieświadomość robotnika. Ro-
botnik przeważnie nie posiada żadnych
danych, pozwalających mu na skontrolo-
wanie podanego przez towarzystwo aseku-
racyjne zarobku, a więc nie orjentując
się absolutnie w systemie prowadzenia an-
kiety, podpisuje zazwyczaj protokół i po-
twierdza tem samem wszelkie pozycje
protokołu.

Ponieważ przy obliczaniu zarobku ro-
botników rolnych bierze się za podstawę
skombinowaną wartość kosztów utrzymania
z otrzymaną gotówką, a więc prowadzi
się rodzaj kalkulacji niedostępnej dla ro-
botnika, przeto zachodzi konieczność de-
klarowania każdego wypadku we właści-
wym konsulacie polskim, który z urzędu
będzie czuwał nad interesami robotników,
zwłaszcza rolnych.

Sprawa rentowa w Trybunale. (Tribunal Civil)

Z chwilą zamknięcia dochodzeń, Sędzia Pokoju odstępuje sprawę do Trybunału Cywilnego (Tribunal Civil), który naczynia rozprawę stron, celem polubownego porozumienia się co do wysokości renty (audience en conciliation). Prezes Trybunału, pełniąc jedynie funkcje medjatora, nie ma głosu decydującego i nie może zmusić żadną ze stron do ofiarowania lub przyjęcia takich lub innych warunków umowy. Pracodawca lub jego zastępca ofiaruje robotnikowi rentę, podając równocześnie stopień niezdolności do pracy zarobkowej. Robotnik może rentę przyjąć lub odrzucić, zależnie od tego, czy ofiarowana renta odpowiada stopniowi zmniejszenia zdolności do pracy. Ponieważ określenie stopnia wyrobiło sobie w praktyce pewne ustalone łożysko, przeto dobrze jest, przed powzięciem ostatecznej decyzji, poradzić się bądź u przedstawiciela konsultatu, który zasadniczo jest obecny na każdej rozprawie sądowej, bądź też u przedstawiciela związków zawodowych.

Rozprawa ugodowa może się odbyć z następującym rezultatem:

1) przyjęcie oferty pracodawcy.

W tym wypadku strony podpisują t. zw. *procès verbal de conciliation*;

2) wyznaczenie lekarza sądowego dla określenia stopnia niezdolności do pracy. Strony podpisują t. zw. *procès verbal de nomination d'expert*. Nadmieniamy, że po dokonanej ekspertyzie lekarskiej poszkodowany otrzymuje ponowne wezwanie na rozprawę ugodową, gdzie może przyjąć lub odrzucić ofertę pracodawcy, opartą na konkluzjach lekarza sądowego. Radzi się jednak, jeżeli nie zachodzą specjalne okoliczności, przyjąć konkluzje lekarza sądowego;

3) odrzucenie oferty pracodawcy.

Strony podpisują t. zw. *procès verbal de non-conciliation*. Sprawa rentowa przechodzi do orzeczenia sądowego, a poszkodowany otrzymując z urzędu adwokata i *avoué* nie potrzebuje się stawiać na rozprawy sądowe. Odrzucenie powództwa na niekorzyść robotnika narzuca w zasadzie na ostatniego obowiązek pokrycia wszelkich kosztów sądowych. Z tych też względów jest ze-

wszechmiar požądanem, aby nastąpiła uгода pomiędzy stronami, jeżeli tylko oferta pracodawcy odpowiada stopniowi niezdolności do pracy;

4) wreszcie można zażądać odroczenia sprawy, jeżeli np. rana nie zagoiła się jeszcze.

Pracodawca nie jest zobowiązany:

a) do zwrotu kosztów podróży poszkodowanego i straconych dniówek,

b) do zabezpieczenia mu w jego przedsiębiorstwie pracy,

c) do udzielenia mu dożywotniego pomieszkania.

Oczywiście pracodawca może z dobrej woli uczynić jedno i drugie, lecz ustawa nie narzuca mu tego obowiązku. Każdy z robotników powinien sobie specjalnie zapamiętać, że w ciągu trzech lat, licząc od dnia definitywnego przyznania renty może żądać podwyższenia jej, jeżeli w stanie jego zdrowia nastąpi pogorszenie, stojące w przyczynowym związku z wypadkiem przy pracy.

W tym celu powinien się zwrócić z odpowiednią prośbą popartą świadectwami

twem lekarskiem do Prezesa Trybunału Cywilnego, który ustalił rentę.

Analogiczne prawo przysługuje pracodawcy, który może zażądać w tym samym okresie czasu i tą samą drogą zmniejszenia renty, jeżeli w stanie zdrowia poszkodowanego nastąpiło polepszenie.

Odszkodowanie za wypadki przy pracy.

Wypadki przy pracy spowodować mogą:

- 1) czasową niezdolność do pracy,
- 2) stałą częściową niezdolność do pracy,
- 3) stałą zupełną niezdolność do pracy,
- 4) śmierć.

1. Odszkodowanie za czasową niezdolność do pracy.

O ile czasowa niezdolność do pracy trwa mniej niż 4 dni, ofiara wypadku nie otrzymuje odszkodowania.

O ile trwa mniej niż 10 dni, otrzymuje począwszy od piątego dnia połowę zarobku dziennego.

O ile trwa więcej niż 10 dni odszkodowanie tymczasowe wypłaca się, licząc od pierwszego dnia.

Odszkodowanie czasowe, w języku potocznym zwane „blessé” płaci się nawet za dni świąteczne i niedziele; tak samo podczas pobytu poszkodowanego w szpitalu pracodawca jest zobowiązany do płacenia „blessé” bez najmniejszych potrąceń tytułem kosztów leczenia i szpitalnych.

Odszkodowanie czasowe wynosi połowę dziennego zarobku robotnika, jeżeli zarobek ten był zgóry określony i nie podlegał żadnej zmianie (np. robotnik zarabiał dziennie stale 30 franków; w tym wypadku odszkodowanieienne wynosi 15 franków).

Jeżeli zarobek poszkodowanego był zmienny, odszkodowanie oblicza się na podstawie przeciętnego zarobku miesiąca, poprzedzającego wypadek np. robotnik, który uległ nieszczęśliwemu wypadkowi dnia 1 kwietnia 1928, zarobił od dnia 1 marca aż do dnia wypadku sumę 500 fr. za przepracowanie 25 „dniówek”. Jego przeciętny dzienny zarobek wynosi 20 fr. (500 podzielone przez 25), a odszkodowanie czasowe połowę tego, czyli 10 fr.

Bardziej skomplikowana jest kalkulacja odszkodowania czasowego dla robotników rolnych, którzy otrzymują całkowite

utrzymanie i pomieszczenie. Obliczając odszkodowanie, należy wziąć pod uwagę nie tylko otrzymaną gotówkę, lecz również wartość utrzymania i pomieszczenia, określoną co dwa lata specjalnym dekretem właściwej prefektury.

Nierzadko się zdarza, że lekarz pracodawcy uznaje poszkodowanego za zdolnego do rozpoczęcia pracy, podczas gdy w rzeczywistości jego stan zdrowia wymaga dalszej opieki lekarskiej i nie pozwala na powrót do pracy. O ile zachodzi taki wypadek, poszkodowany powinien bez najmniejszej zwłoki poddać się badaniu lekarskiemu u lekarza, do którego posiada największe zaufanie. Z wystawionem przez lekarza prywatnego świadectwem należy się zwrócić również w jaknajkrótszym terminie do właściwego Sądu Pokoju z następującym wnioskiem:

Monsieur le Juge de Paix,

Je soussigné (imię i nazwisko), domicilié à (dokładny adres), victime d'un accident du travail survenu le (data wypadku) au service de Mr. (nazwisko i adres pracodawcy), ai l'honneur] de vous faire savoir, que le médecin, désigné par mon

patron, procédant dernièrement à l'examen de mon état de santé a conclu de la consolidation de ma blessure.

Comme les suites de ma blessure ne me permettent pas encore de reprendre le travail (voir les conclusions du certificat médical ci-joint) je vous serais infiniment obligé de bien vouloir désigner un expert, qui, le cas échéant, déterminera la date de la consolidation de l'accident dont j'ai été victime.

Avec mes remerciements anticipés, veuillez agréer, Monsieur le Juge de Paix, l'expression de mon profond respect.

Annexe: certificat médical.

Zaleca się zwrócić się również do właściwego Konsulatu, który w razie potrzeby wydeleguje swego przedstawiciela na rozprawę sądową, która w kwestiach spornych odnośnie do odszkodowania czasowego odbywa się w Sądzie Pokoju (Justice de Paix).

2. Odszkodowanie za stałą częściową niezdolność do pracy.

W razie stałej częściowej niezdolności do pracy (np. utrata jednego oka, jednego

lub więcej palców u ręki i t. d.) lekarz określa stopień (procent) tej niezdolności. Pracodawca w tym wypadku obowiązany jest płacić rentę w wysokości połowy zarobku utraconego z powodu tego zmniejszenia zdolności do pracy, t. zn. jeżeli lekarz uznał 70% niezdolności do pracy, pracodawca musi płacić 35% zarobku, otrzymywanego poprzednio przez poszkodowanego.

3. Odszkodowanie za stałą całkowitą niezdolność do pracy.

W razie stałej niezdolności do pracy (np. utrata wzroku, obu rąk i t.d.) poszkodowany otrzymuje rentę w wysokości $\frac{2}{3}$ rocznego zarobku. Rentę oblicza się na podstawie całkowitego zarobku, o ile zarobek ten nie przekraczał 8000 fr. rocznie. Jeżeli zarobek był wyższy, rentę oblicza się od sumy 4500 fr. jak wyżej oraz od czwartej części nadwyżki, t. j. od czwartej części różnicy pomiędzy otrzymywanym faktycznie wynagrodzeniem a sumą 8000 fr. Jeżeli robotnik zarabiał 10000 fr., to za podstawę do obliczania przyjmuje się sumę 8000 fr. plus $\frac{1}{4}$ różnicy pomiędzy 8000 fr., a 10000 fr., t. j. 2000 fr., co wynosi 500 fr.,

a razem z podstawowemi 8000 fr. równa się 8500 fr.

Wysokość renty jako $\frac{3}{4}$, powyższej sumy wyniesie ostatecznie w tym wypadku 5.666 franków rocznie. We wszystkich wyżej wymienionych wypadkach pracodawca ponosi koszty lekarza i lekarstw, w dwu ostatnich (stała częściowa i stała całkowita niezdolność) opłaca ponadto na podstawie certyfikat de blessé odszkodowanie tymczasowe najwyżej w wysokości połowy dziennego zarobku, t. j. takie, jakie otrzymują robotnicy w razie czasowej niezdolności do pracy. Odszkodowanie to jako tymczasowe płaci się aż do dnia, w którym na stałe określić można trwały stopień niezdolności do pracy robotnika lub też nastąpi stwierdzenie śmierci wskutek wypadku.

Od dnia tego oblicza się rentę, choćby przyznanie jej na podstawie wyroku nastąpiło później (w każdym razie sąd winien wydać decyzję w ciągu 15 dni od dnia wniesienia podania do sądu).

W obydwu wyżej wymienionych wypadkach konieczne jest podczas postępowania sądowego oddać sprawę właściwe-

mu Konsulatowi względnie jednemu z zawodowych związków robotniczych.

4. Renta po śmierci żywiciela rodziny.

W razie śmierci wskutek wypadku przy pracy, wdowa otrzymuje po zmarłym 20% zarobku męża (obliczonego jak wyżej wskazano).

Dzieci otrzymują:

15%	jeżeli jest jedno dziecko	poniżej lat 16,
25%	„ „ dwoje dzieci	„ „ „
35%	„ „ troje	„ „ „
40%	„ „ czworo i więcej dzieci	poniżej lat 16.

W razie rozwodu lub zatwierdzonej przez wyrok sądowy separacji — jedno i drugie przed wypadkiem męża — wdowa nie otrzymuje renty.

Jeżeli wdowa, której sąd przyznał rentę, wyjdzie ponownie za mąż, to traci prawo do renty, ale otrzyma wzamian 3-letnią rentę, wypłaconą z góry za przedstawieniem metryki ślubu.

Zupełne sieroty (bez ojca i matki) otrzymują każda po 20% zarobku, ale razem nie więcej niż 60%.

Rodzice i inni krewni, którzy byli na utrzymaniu robotnika zmarłego wskutek wypadku przy pracy, otrzymać mogą po 10% każde, ale razem nie więcej niż 30%. W tym ostatnim wypadku winni przedstawić między innemi urzędowe poświadczenie, że zmarły był ich jedynym żywicielem.

Robotnicy posiadający w Polsce rodziny, a utrzymujący je, powinni na wszelki wypadek starannie przechowywać kwity pocztowe, świadczące o przesyłaniu pieniędzy do kraju. Przezorność ta może być bardzo korzystna dla zainteresowanych, gdyż sądy francuskie uznają kwity jako dowody utrzymywania rodziny lub rodzeństwa. W tym samym celu należy zalecić osobom, otrzymującym pieniądze, by przechowywały odcinki przekazów pocztowych.

Płacenie renty.

Zgodnie z artykułem 21 ustawy z dnia 9 kwietnia 1898 r. może nastąpić za wspólną zgodą pracodawcy i poszkodowanego zawieszenie płacenia renty przyznanej, jeżeli pracodawca przyzna robotnikowi równoznaczne inne korzyści, jak np. ten sam za-

robek co przed wypadkiem i t. p. W każdym razie płacenie renty jest obowiązkowe, o ile otrzymujący rentę rzuci pracę w przedsiębiorstwie, w którym doznał nieszczęśliwego wypadku.

Renta jest płatna co kwartał zdołu za poprzedniem przedstawieniem pracodawcy urzędowego poświadczenia życia, wolnego zarówno w Polsce jak i we Francji od wszelkich opłat stemplowych. Polacy otrzymują renty francuskie bez względu na miejsce zamieszkania.

Według artykułu 2277 francuskiego kodeksu cywilnego, płacenie renty podlega pięcioletniemu przedawnieniu, a nie rocznemu, jak niektóre podręczniki podają. Znaczy to np., że mający prawo do renty, który zwróciłby się po swą rentę dopiero po 8 latach po otrzymaniu ostatniej raty rentowej, ma prawo tylko do renty za czasokres trzech lat, zaś świadczenia za pozostałe pięć lat przepadają.

W razie jakichkolwiek bądź trudności, należy się zwrócić do właściwego Konsulatu Polskiego.

Ubezpieczenie na starość i od inwalidztwa.

Pracownicy fizyczni i umysłowi przemysłu (za wyjątkiem górników), handlu, wolnych zawodów, rolnictwa i t. d. podlegają, o ile zarobek ich nie przekracza pewnego minimum rocznego, ustawie z dn. 5 kwietnia 1910 r. Pracownik po dojściu do 60 roku życia otrzymuje stałą rentę dożywotnią na zasadzie ubezpieczenia się i wpłacania przez szereg lat składek. Ubezpieczony może na żądanie własne granicę wieku przesunąć do 65 roku życia albo też obniżyć do 55 roku życia. Wcześniejsza całkowita (a więc nie częściowa) niezdolność do pracy daje prawo do renty bez względu na wiek. Wysokość renty oblicza się na podstawie uiszczonych składek. Poza tem do każdej renty udzielony jest ze strony Rządu dodatek państwowy, o ile opłacano składki conajmniej przez 15 lat. Połowę składki opłaca pracodawca, połowę pracownik. Pracownik ma możność dobrowolnie powiększyć swą składkę, co wpływa ostatecznie na powiększenie renty.

Każdy podlegający ubezpieczeniu wypełnia na merostwie formularz (bulletin), gdzie

umieszcza swe imię, nazwisko, datę urodzenia, obywatelstwo i adres. Wymienia on również kasę ubezpieczeniową, którą sobie wybrał. O ile nie wybierze sobie kasy ubezpieczeniowej, zostaje zapisany do „La Caisse nationale des retraites pour la vieillesse”. Po wypełnieniu formularza ubezpieczony otrzymuje: 1) kartę identyczności, zawierającą wszystkie dane wyżej wyszczególnione, a którą jest obowiązany stale przechowywać, 2) kartę roczną (carte annuelle) dla wklejania znaczków ubezpieczeniowych.

Opłacenie składek uwidocznia się przez wklejanie znaczków do karty.

Ubezpieczony winien żądanie o przyznanie renty zgłosić w merostwie, dołączając do podania:

1) ubezpieczeniową kartę identyczności, 2) ostatnią roczną kartę ubezpieczeniową oraz 3) akt urodzenia.

Ubezpieczenie górników.

System ubezpieczeń górniczych rozpada się na dwie zasadnicze kategorie, a mianowicie:

- 1) kasy chorych,
- 2) kasa ubezpieczeń na starość i na wypadek inwalidztwa.

Kasy chorych.

Kasy chorych zostały stworzone przez ustawę z dnia 29 czerwca 1894 r. i dotyczą wyłącznie robotników kopalnianych. Każde przedsiębiorstwo kopalnicze względnie okręg przedsiębiorstwa zatwierdzony przez Ministerstwo Pracy posiada swoją odrębną kasę chorych, mającą własny statut, i zarządzaną przez własną administrację. Kasy chorych we Francji nie tworzą więc organicznej całości. Następstwem tego stanu rzeczy jest nierównomierność w udzielaniu chorym przez poszczególne kasy zapomóg i innych świadczeń.

Obowiązki członka.

Ustawa przewiduje obowiązkowe należenie każdego robotnika kopalnianego do kasy chorych. Wysokość składek zależy od decyzji Zarządu poszczególnej Kasy — z tem jednak zastrzeżeniem, że nie może przekroczyć 2% zarobku robotnika. Ściąganie składek członkowskich ma miejsce

przez potrącanie z zarobku. Udział pracodawcy wynosi połowę składki robotnika.

Do dalszych obowiązków członka należy bezwzględne stosowanie się do regulaminu Kasy Chorych pod groźbą utraty wszelkich dobrodziejstw, a więc:

a) stawianie się do wizyt lekarskich w oznaczonym terminie,

b) niewykonywanie podczas choroby żadnej pracy zarobkowej,

c) nieużywanie podczas choroby trunków alkoholowych,

d) wypełnienie wszelkich formalności, przewidzianych przez regulamin,

e) unikanie zabaw tanecznych i t. p.

Prawa członka.

Członek oraz jego rodzina mają prawo do bezpłatnej opieki lekarskiej, leczniczej oraz szpitalnej w terminie określonym przez statut. Poza tem podczas choroby pobiera chory członekienne odszkodowanie, którego wysokość zależy od skali obowiązującej w danej kasie. Odszkodowanie dienne płaci się zasadniczo tylko w okresie 6-iu miesięcy maksimum. Poza tem członek oraz jego rodzina mają

prawo do różnych świadczeń w naturze i gotówce, w myśl postanowień bądź regulaminu, bądź też decyzji zarządu danej Kasy.

U w a g a: Kasa Chorych nie zwraca żadnych składek. Z chwilą zerwania umowy najmu z pracodawcą V członek traci absolutnie wszelkie pretensje do Kasy Chorych, do której należał podczas ostatniego zatrudnienia.

Kasa ubezpieczeń na starość i na wypadek inwalidztwa.

Tak samo jak do Kasy Chorych, należenie do Kasy Ubezpieczeń na starość i na wypadek inwalidztwa (po francusku: Caisse Autonome de Retraites des Ouvriers Mineurs) jest obowiązkowe dla każdego robotnika kopalnianego.

Obowiązki członka.

Każdy członek Kasy Emerytalnej ma obowiązek uiszczania przewidzianych przez ustawę z dnia 25 lutego 1914 r. składek członkowskich, które wynoszą $4\frac{1}{2}\%$ za-

robku. Dla zabezpieczenia regularności w płaceniu składek, ustawa przewiduje obowiązkowe potrącenie ich przez pracodawcę z zarobku robotnika.

Robotnicy powyżej 55 roku życia płać tytułem składek tylko $2\frac{1}{2}\%$ zarobku.

Prawa członka.

1. Robotnik, który utracił dwie trzecie ($66\frac{2}{3}\%$) swej zdolności do pracy zarobkowej — uszkodzenie spowodowane przez nieszczęśliwy wypadek przy pracy nie wchodzi tutaj w rachubę — ma prawo do rocznej renty w wysokości ostatnio 1500 fr. (zależnie od corocznej uchwały) z tem jednak zastrzeżeniem, że przepracował w górnictwie francuskim przynajmniej 10 lat, wykazując w ciągu tych lat 2.640 przepracowanych dniówek.

2. Robotnik, który pracował w górnictwie francuskim mniej aniżeli 15 lat, ma z chwilą dojścia do 55 roku życia prawo do renty, obliczonej na podstawie nagromadzonych na jego koncie asekuracyjnym składek własnych i składek pracodawcy. Nie przysługuje mu natomiast prawo

do subwencji państwowych ani do zasiłków z funduszu specjalnego kasy.

3. Jeżeli robotnik przed ukończeniem 55 roku życia przepracował w górnictwie francuskim przynajmniej 15 lat (3.960 dni pracy) przysługuje mu renta, której minimum jest przez Państwo zagwarantowane w następującej wysokości:

750	fr.	za	15	lat	pracy	
816	"	"	16	"	"	
884	"	"	17	"	"	
954	"	"	18	"	"	
2.234	"	"	29	"	"	i t. p.

Renta oczywiście może wynosić więcej, zależnie od sumy uiszczonych przez robotnika i jego pracodawcę składek.

4. Po przepracowaniu 30 lat w górnictwie francuskim (7.920 dni pracy), robotnik ma prawo do wszelkich subwencji państwowych i zasiłków specjalnych.

Renta wynosi przynajmniej 3.000 fr. za 30 lat pracy (7.920 dni pracy) oraz 30 fr. za każdy dalszy rok pracy; może osiągnąć oczywiście wyższej sumy zależnie od wysokości nagromadzonych składek

5. Wdowa z chwilą osiągnięcia 55 roku życia otrzymuje połowę renty, która by się należała zmarłemu mężowi.

Pozatem otrzymuje jednorazową zapomogę pośmiertną na siebie i na dzieci. Wysokość tej zapomogi ustala się rok rocznie specjalnym dekretem.

6. Sieroty po zmarłym górniku, który przepracował w górnictwie francuskim przynajmniej 3 lata (792 dni pracy) otrzymują do 12 roku życia miesięczną pensję wynoszącą obecnie 37 fr. Sieroty bez ojca i matki mają prawo do podwójnej pensji. Jeżeli uczęszczają do szkoły lub znajdują się w terminie, okres płacenia pensji może być przedłużony do 14 roku życia.—

U w a g a: W razie śmierci górnika, spadkobiercy powinni nadesłać metrykę zgonu najpóźniej w rocznym terminie bądź za pośrednictwem Konsulatu, bądź merostwa, bądź też bezpośrednio pod adresem: Caisse Autonome de Retraites des Ouvriers Mineurs à Paris, 77, Avenue Ségur, aby w ten sposób zabezpieczyć sobie na przyszłość prawa do wszelkich świadczeń.

Nadmienia się, że umowa przewidziana przez konwencję polsko-francuską z dnia 14 października 1920 r. zostanie niebawem zawarta pomiędzy rządami polskim i francuskim, tak, że polacy będą w dziedzinie ubezpieczeń na starość i na wypadek inwalidztwa traktowani narówni z francuzami.

Zaznacza się wreszcie, że w żadnym wypadku nie przepadają wpłacone do Kasy Emerytalnej składki.—

Opieka nad matką.

Na mocy konwencji polsko-francuskiej kobiety polki, mające zostać matkami, otrzymują w ramach ustawodawstwa francuskiego zapomogi przed- i po-łożowe, (*assistance aux femmes en couches*), jedno-razowe świadczenie położowe (*prime d'accouchement*) oraz nagrodę za karmienie dziecka piersią (*prime d'allaitement maternel*). W tym celu każda polka, będąca w ciąży, powinna na dwa miesiące przed położiem przedstawić we właściwym urzędzie gminnym (*Mairie*) świadectwo lekarskie lub akuszerki, stwierdzające stan ciąży, i wypełnić tam specjalne formularze,

dostarczone jej bezpłatnie. Na merostwie można powiedzieć: Je me permets de solliciter le bénéfice de la loi sur l'assistance aux femmes en couches.

Urząd gminny może przyjąć lub odrzucić prośbę petentki. Od decyzji urzędu gminnego można się odwołać do Rady Powiatowej (Commission Cantonale).

Ponieważ zapomogi położowe noszą charakter doraźnej pomocy i przysługują edynie osobom, potrzebującym istotnie tej pomocy, przeto z natury rzeczy nie wszystkie prośby mogą być uwzględnione. Przyznanie zapomogi zależy:

- a) od zarobku ojca i pracujących członków rodziny,
- b) od ilości osób, będących na utrzymaniu, wreszcie w wielkiej mierze
- c) od stanu majątkowego danej gminy.

W kwestjach niejasnych należy się zwrócić do właściwego konsulatu polskiego.

Dodatki dla rodzin.

Małżeństwa, posiadające więcej niż 3 dzieci, otrzymują dodatki dla rodzin

(assistance aux familles nombreuses) na podstawie ustawy z 1913 roku, jeżeli matka i dzieci mieszkają wraz z ojcem we Francji najmniej od lat pięciu.

Polskie instytucje opieki nad wychodźcami we Francji.

Opiekę społeczną, opartą na ustawach francuskich i konwencjach, uzupełnia działalność prywatnych instytucyj opiekuńczych polskich i francuskich.

Adresy Opiek Polskich we Francji są następujące:

1) Opieka Polska (Protection Polonaise w Paryżu, 11 rue de l'Interne Loeb, Paris XIII, założona jeszcze przed wojną w r. 1909, gdy zaczęli napływać do Francji pierwsi emigranci-robotnicy z Polski. Towarzystwo to, przekształcone obecnie dla potrzeb współczesnych, prowadzi biuro pośrednictwa pracy, zajmuje się opieką nad kobietami i dziećmi, wysyła na dworce kolejowe delegatki (z opaskami na ramieniu), które dostarczają emigrantom informacji i opieki przez udzielanie doraźnej pomocy w wypadkach wyjątkowych.

2) T-wo Opieki Społeczno-Kulturalnej w Paryżu (17 rue de l'Abbé de l'Épée) zajmuje się akcją kulturalno-oświatową i opiekuńczą wśród wychodźstwa, interwenjując u władz, organizując odczyty, kursy i biblioteki.

3) Opieka Polska w Amiens, 67 rue Amiral-Courbet (Somme).

4) Opieka Polska w Lille, 24 rue François de Badts, La Madeleine-les-Lille (Nord).

5) Opieka Polska w Le Havre, 148 Brd de Strasbourg (Seine-Inf).

6) Opieka Polska w Metz, 8 rue Paul Michaux (Moselle)

7) Opieka Polska w Soissons, 11 rue Coligny (Aisne).

8) Opieka Polska w Caen, 34 rue de L'Engaunerie (Calvados).

9. Opieka Polska w Ville-Urbaine-Lyon, 14 bis, Brd Eugène-Reguillon (Rhône)

10) Opieka Polska w Tuluzie, adres tymczasowy -p. Żukiewicz, 5 bis Boulevard de la Gare, Toulouse (Haute-Garonne).

Francuskie T-wo Ochrony Kobiet
(Association catholique des oeuvres de
protection de la jeune fille), zajmuje się
niesieniem pomocy moralnej i materjalnej
młodym kobietom, także i polkom i zwal-
czaniem handlu żywym towarem, działając
wspólnie z „Opieką Polską”. Oddziały tego
T-wa znajdują się:

Paryż, Maison d'accueil, rue Denfert-
Rochereau 70,

Bordeaux, Secretariat, rue Poquelin-
Molière 4.

Havre, Secretariat, rue d'Eprenil 2.

Metz, „ „ des Echasse 1.

Grenoble, Maison d'accueil, rue Fourier 1.

Chambery, „ „ „ Doppet 7.

Lyon, „ „ „ Condé 5.

Dijon, „ „ „ Claude

Bernard 2.

INFORMACJE RÓŻNE.

Wiadomości o Francji.

Foancja, podobnie jak Polska, jest
Rzeczpospolitą z prezydentem na czele.
Prawa ustanawia izba deputowanych, par-
lamentem zwana (nasz sejm) i senat. Kraj
podzielony jest pod względem administra-

cyjnym na 89 departamentów, w których władzę sprawują prefekci, odpowiadający naszym starostom lub wojewodom. Departament z kolei podzielony jest na gminy, na czele których stoją wójtowie lub burmistrzowie, merami (maire) zwani.

Obszar Francji wynosi około 551.000 kilometrów kwadratowych, jest więc nieco większy od obszaru Polski. Klimat jest podobny do polskiego, ale zwłaszcza na południu, łagodniejszy. Z trzech stron Francja otoczona jest morzami. Od północy oblewa ją kanał La Manche (La Mansz), od zachodu Ocean Atlantycki, od południa Morze Śródziemne. Na południowo-zachodzie graniczy Francja z Hiszpanją, na wschodzie zaś, idąc od południa ku północy, granice jej dotyczą Włoch, Szwajcarii, Niemiec i Belgji.

Wojna zwiększyła obszar Francji o prowincje: Alzację i Lotaryngję, które były jej zabrane przez Prusy po przegranej wojnie w roku 1871 (departamenty Haut-Rhin, Bas-Rhin i Moselle). Zwycięstwo Francji w ostatniej wojnie okupione zostało stratą milionów ludzi i całkowitem zniszczeniem znacznych obszarów na pół-

nocy i zachodzie. Aby odbudować zniszczone kraje i gospodarstwa, wznowić pracę w zniszczonych i zrujnowanych kopalniach i fabrykach — Francja zmuszona została do sprowadzenia robotnika zagranicznego, nie mając w kraju dostatecznej liczby rąk do pracy.

Robotników tych dostarczają kraje emigracyjne, w których przyrost ludności idzie w szybszem tempie, niż rozrost gospodarczy, wskutek czego jest tam zawsze pewna ilość rąk wolnych do pracy. Polaków i Włochów przybyło do Francji najwięcej. Obecnie przebywa tam zgórą pół miliona Polaków, których część składa się z dawnych wychodźców, którzy przed kilkudziesięciu laty wyemigrowali z Poznańskiego do Westfalji. Po odzyskaniu niepodległości ludzie ci nie chcieli pozostać w Niemczech, tembardziej, że kopalnie i fabryki w zagłębiu westfalskiem zmniejszyły pracę i wydalily wielu robotników. W Polsce trudno było znaleźć pracę z powodu zniszczenia przez wojnę przemysłu, Francja zaś chętnie przyjęła robotników ceniących uczciwą i sumienną pracę. Osiedlono ich głównie na północy w departa-

mentach Nord i Pas-de-Calais, gdzie utworzyły się największe skupienia polskie. W większej ilości pracują też Polacy w fabrykach i kopalniach węgla i żelaza w Alzacji i Lotaryngji, w departamencie Loire i w kopalniach węglowych na południu Francji.

Ponadto wielu robotników i robotnic polskich pracuje rozproszonych po całej Francji na fermach w małych grupkach lub pojedynczo.

Dzięki pracy rąk polskich Francja zdołała w krótkim czasie, przy swych zdolnościach gospodarczych, doprowadzić swój przemysł węglowy i żelazny do kwitnącego stanu i podnieść rolnictwo w wielu gospodarstwach.

Francja jest krajem złączonym z Polską ścisłemi węzłami przyjaźni, a pomoc jej w czasie wojny światowej była dla nas skuteczna i bardzo cenna.

Robotnicy polscy, świadomi swych praw powinni jednocześnie sumiennie wykonywać przepisy obowiązujące we Francji i warunki zawarte w kontrakcie i wogóle zachowywać się lojalnie i życzliwie wobec narodu, którego są gośćmi.

Naród francuski jest zbliżony do naszego kulturą, wiarą i starodawną przyjaźnią. Należy pamiętać, że po powstaniach 1831 i 1863 roku wielu nieszczęśliwych wygnańców polskich znalazło we Francji przytułek, serdeczną pomoc i przyjęcie, a pamięć ich cnót i szlachetności dotychczas wzbudza szacunek dla imienia polskiego. Winniśmy dążyć do tego, by szacunek ten nie zmniejszył się z powodu lekkomyślnych lub karygodnych czynów niektórych jednostek, lecz przeciwnie wzrastało poszanowanie i uznanie dla pracy i rzetelności robotnika polskiego.

Przepisy dla cudzoziemców we Francji.

Dokładna znajomość najważniejszych praw i przepisów obowiązujących we Francji jest bardzo ważną i potrzebną dla każdego robotnika. Nieznajomością ich nikt się tłumaczyć nie może, a niewykonanie lub nieprzestrzeganie ich może za sobą pociągnąć przykre następstwa i skutki; przeto każdy polak zaznajomić się z niemi powinien. Pamiętać trzeba, że prawie 99% zatargów z prawem, w jaki wpadali ostatniemi czasy emigranci polacy we Francji,

są to drobne przewinienia powstałe wskutek nieprzestrzegania obowiązujących przepisów i formalności policyjno-administracyjnych. Najważniejszymi z nich są:

Posiadanie karty tożsamości.

Każdy robotnik, przybyły do Francji, obowiązany jest wyrobić sobie kartę tożsamości (*carte d'identité*); już w ciągu pierwszych czterdziestu ośmiu godzin po przybyciu, cudzoziemiec powinien zgłosić się do komisariatu policji lub merostwa celem zameldowania się i złożenia podania w dwóch egzemplarzach o kartę tożsamości. Na podaniu należy napisać swe nazwisko i imię, datę i miejsce urodzenia, imię ojca i panieńskie nazwisko matki, wreszcie swą narodowość i zawód.

Żonaci dopisują na swoim podaniu imię i panieńskie nazwisko żony, która otrzymuje osobną kartę tożsamości dla siebie, a także imiona i daty urodzenia dzieci w wieku poniżej 15 lat. Do podania należy dołączyć pięć fotografii każdej osoby, zdjętych z przodu (nie z profilu) i bez kapelusza.

Młodzież ponad 15 lat składa oddzielne podanie i otrzymuje osobne karty.

Po złożeniu wyżej wymienionego podania otrzymuje się z urzędu, do którego zostało wniesione podanie, pokwitowanie, które służy jako dowód do czasu wydania *carte d'identité*.

Opłata za kartę tożsamości wynosi dla robotnika kontraktowego i jego rodziny 20 fr. za każdą sztukę. Koszty wyżej wymienionej karty dla robotnika ponosi pracodawca, za karty zaś dla członków rodzin, robotnik powinien zapłacić sam. Ponieważ przy meldowaniu się Merostwo zatrzymuje paszport robotnika, należy dopilnować, aby natychmiast po uzyskaniu odpowiednich dokumentów paszport był robotnikowi zwrócony.

Robotnicy zakontraktowani do kopalń lub większych przedsiębiorstw przemysłowych są zwolnieni od obowiązku starań się o kartę, gdyż tę za nich załatwia dyrekcja przedsiębiorstwa. Robotnicy zaś rolni powinni sami dopilnować, by gospodarz wyrobił im tę kartę.

Kartę tożsamości trzeba odnawiać co rok. Paszport i wszystkie inne dokumenty,

po załatwieniu formalności meldunku, muszą być zwrócone robotnikowi.

W razie wyprowadzenia się do innej gminy, obowiązkowo należy wymeldować się w ciągu 48 godzin i zameldować w miejscu nowego pobytu. W przeciągu ośmiu dni po zameldowaniu, robotnik powinien otrzymać na posiadanej karcie wizę na pobyt w danej gminie.

Oprócz kart tożsamości każdy cudzoziemiec, wykonujący jakikolwiek bądź zawód musi posiadać t. zw. „Extrait d'immatriculation”, wystawiony przez urząd gminy lub policyjny. Nieposiadanie wymienionego dowodu pociąga za sobą wdrożenie postępowania karnego przeciwko cudzoziemcowi.

O formalnościach przy zawieraniu małżeństw.

Emigranci powinni pamiętać, że małżeństwo we Francji zawiera się najprzód w urzędzie stanu cywilnego (Mairie, Bureau de l'Etat civil), potem dopiero w kościele, gdyż tego wymagają odnośne ustawy francuskie.

Pragnący wstąpić w związki małżeńskie powinien przedstawić w urzędzie stanu cywilnego:

1) Pełny wyciąg (nie skrót) metryki urodzenia z z a b o r u p r u s k i e g o:

Geburtsurkunde, która się zaczyna słowami: „Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute" i t. d.;

z z a b o r u r o s y j s k i e g o: akt urodzenia, zaczynający się słowami „Działo się w parafji..... dn.....
Stawił się" i t. d.;

z z a b o r u a u s t r j a c k i e g o
m e t r y k ę w ł a c i ń s k i m j ę z y k u:

„Testimonium ortus et baptismi" lub „Testimonium baptismi".

2) Poświadczenie stanu wolnego, wystawione przez urząd gminny lub policyjny ostatniego miejsca pobytu przed przyjazdem do Francji. Wystarczy też marginesowe zaznaczenie stanu wolnego na akcie urodzenia.

3) Poniżej lat 21— pozwolenie rodziców. Podpis rodziców lub sądowo zatwierdzonego opiekuna winien być urzędowo stwierdzony w urzędzie gminnym lub komisariacie policji.

4) Narzeczeni w wieku od lat 21—25 powinni przedstawić bądź pozwolenie rodziców jak ad 3, bądź też świadectwo obyczajności (t. zw. Certificat de coutume) wystawione przez konsulat polski na podstawie przeprowadzonego dochodzenia.

Wszystkie dokumenty, pisane w języku innym aniżeli francuskim, muszą być przetłumaczone na język francuski przez tłumacza przysięgłego przy sądzie Apelacyjnym (traducteur juré) lub konsulat. Tłumaczenia winny być poza tem zaopatrzone w przepisowy znaczek stemplowy.—

Posiadając wyżej wymienione dokumenty oraz ich urzędowe tłumaczenie, narzeczeni deklarują w merostwie chęć zawarcia małżeństwa. Ponieważ we Francji urzędy gminne nie stosują wobec cudzoziemców jednolitych przepisów małżeńskich, przeto w razie wymagania przez merostwo spełnienia dalszych formalności, narzeczeni powinni się zwrócić o poradę do właściwego konsulatu polskiego.

Merostwo zatrzymuje francuskie tłumaczenia przedłożonych dokumentów i wyznacza narzeczoną datę podpisania aktu małżeńskiego. Przed udaniem się do mero-

stwa trzeba zejść do księdza proboszcza swojej parafji (polskiego lub francuskiego) i zamówić ogłoszenie zapowiedzi.

Jeżeli narzeczeni przebywają we Francji mniej niż 6 miesięcy, to winni również ogłosić zapowiedzi i w Polsce w parafji narzeczonego i otrzymać na to odpowiednie zaświadczenie, którego przekład francuski przedłożyć należy w parafji.

Emigranci pochodzący z byłego zaboru rosyjskiego i austriackiego muszą oprócz ślubu cywilnego zawrzeć również ślub kościelny. Inaczej bowiem małżeństwo ich nie posiadałoby wobec władz polskich żadnej ważności prawnej.

Opłaty od czynności konsularnych na dokumentach potrzebnych do zawarcia małżeństwa podlegają 50%, a dla robotników 75% zniżki, czyli że robotnik zapłaci:

Za podanie o zawarcie małżeństwa zł. 5., za sporządzenie tłumaczenia 2.5 zł. do 5 zł., za legalizację od dokumentu 2.5 zł., za świadectwo obyczajności 5 zł., za sprowadzenie metryki urodzenia 10 zł., płacone frankami według kursu oznaczonego przez Konsulat.

Urodzenie dziecka zarówno jak i każdy wypadek śmierci musi być najpóźniej trzeciego dnia zgłoszony w merostwie, skąd też otrzymuje dokumenty.

Obowiązki wobec rodziny i Kraju.

Robotnik wyjeżdżający do pracy we Francji i pozostawiający rodzinę w Kraju obowiązany jest nadal do jej utrzymania, co unormowane jest ustawami a wykonanie czego może być na opornym sądownie wymuszone.

Pieniądze rodzinie najlepiej przysyłać pocztą przekazem międzynarodowym (mandat internationale) albo też przez Poczto-
wą Kasę Oszczędności, która ostatnio zaprowadziła specjalnie łatwy system przekazywania pieniędzy. •

Kto zamierza we Francji pozostać czas dłuższy, powinien rodzinę sprowadzić do siebie. Należy pamiętać, że życie w rozłące na dwa domy jest bardzo niewygodnie i drogie. Uczciwi ojciec, posyłając część zarobku swoim, często sam niedojada, a nie może przesłać tyle by starczyło i dla rodziny. Człowiek zaś o słabszym

poczuciu obowiązku, wpada często w złe towarzystwo i zapomina o swoich, a żyjąc bez zasad kończy często w więzieniu albo ulega zaraźliwym chorobom, niszczącym życie i siły. Opuszczona przez niego rodzina żyje w nędzy i przeklina swego żywiciela, który pozostawił ją w tak ciężkiem położeniu.

Aby więc nie rozrywać rodziny i zapewnić sobie lepsze życie i szacunek ludzi, należy po zapewnieniu sobie stałego miejsca pracy i zapoznaniu się z miejscowymi warunkami, rozpocząć starania o sprowadzenie rodziny.

W tym celu należy napisać zapotrzebowanie na rodzinę, w którem trzeba wyrazić żądanie sprowadzenia jej do siebie i podać dokładnie imiona i nazwiska osób, które się zamierza sprowadzić oraz wiek i adres ich zamieszkania w Polsce.

Zapotrzebowanie to następnie trzeba odnieść do swego pracodawcy lub dyrekcji z prośbą o napisanie na niem zaświadczenia, że wyżej wymieniony robotnik ma tam zajęcie, zarabia dostatecznie na utrzymanie rodziny i posiada dla niej mieszka-

nie. Tak sporządzone wezwanie odnosi się do merostwa z prośbą o poświadczenie i do prefektury departamentu zamieszkania robotnika z prośbą o wydanie przez prefekta swej zgody (*avis favorable*). Poczem należy odesłać je do Konsulatu swego okręgu celem zawizowania i z prośbą o odesłanie do rodziny, załączając na przesyłkę znaczki pocztowe na list polecony. Zaleca się w tym wypadku jak największy pośpiech, gdyż zaświadczenie to dla uzyskania w Polsce wizy francuskiej jest ważne przez dwa miesiące od daty postawionej przez prefekta. W wypadku przedawnienia trzeba ponownie starać się w prefekturze o nowe „*avis favorable*”.

Osoby wezwane na mocy tak sporządzonego wezwania, mogą otrzymać w Ekspozyturze Urzędu Emigracyjnego lub w P.U.P.P. zaświadczenie na bezpłatny paszport emigracyjny, na mocy którego otrzymują paszport w swoim Starostwie.

Na zasadzie rodzinnego wezwania można sprowadzać osoby, będące na utrzymaniu robotnika (żona, dzieci, rodzice, teściowie), przyczem mogą być sprowadzo-

ne dzieci tylko do lat 18, starsze zaś można sprowadzić tylko na kontrak pracy. Kontrakt taki można uzyskać jedynie u pracodawcy, przyczem zatwierdzony być musi przez francuskie Ministerstwo Rolnictwa (dla rolników) lub Ministerstwo Pracy (dla innych robotników) oraz właściwy Konsulat Polski.

Uwaga: Robotnik, który zapomniał o swych obowiązkach wobec żony i dzieci, żyjących przeważnie w skrajnej nędzy, powinien mieć na uwadze, że ręka sprawiedliwości sięgnie go i we Francji.

Bowiem według ustawy francuskiej z dnia 7 lutego 1924 r., stosowanej zarówno wobec francuzów jak i cudzoziemców, zostanie ukarany więzieniem od 3 miesięcy do roku oraz grzywną od 100 do 2.000 franków, każdy, kto nie spełni wobec swej rodziny sądownie potwierdzonego obowiązku alimentacyjnego.

Konsulaty polskie we Francji otrzymały ostatnio od

władz zwierzchnich polecenie bezwzględnego sądowego ścigania wszystkich tych osób, które uchylają się dobrowolnie od obowiązku utrzymywania rodziny.—

Wychodźca polski pracujący we Francji winien pamiętać, że jest przedstawicielem swej ojczyzny wśród obcych, którzy na podstawie jego zalet lub wad sądzą o wartości całego narodu. Przez dotrzymywanie danego słowa, obowiązkowość, przyzwoite i godne zachowanie się zdobywa się szacunek, który jak tu tak i wszędzie jest podstawą powodzenia w życiu, i jednocześnie przysparza się przyjaciół swemu krajowi. Pierwszym moralnym obowiązkiem każdego polaka jest wierne pielęgnowanie języka i obyczaju polskiego oraz utrzymywanie łączności z Krajem, rodziną pozostałą w Kraju, wreszcie z rodakami, którzy razem pracują na obczyźnie. Ci zaś, którzy sprowadzili swoje rodziny, dbać winni o wychowanie dzieci po polsku, posyłać je do ochron i szkół polskich tam, gdzie takie istnieją, i w miarę możliwości ułatwić poznanie i pokochanie

Kraju Ojczystego, jego historii i kultury. W ten sposób rodzice utrzymają swój wpływ na młode pokolenie, zasługując na jego szacunek i wdzięczność.

Robotnik polski, który zapisuje się do swych towarzysw i związków, przynosi tem korzyść sobie, Polsce i krajowi w którym przebywa, gdyż przez poparcie towarzyszy wspólnie z nim zrzeszonych, zwiększa się jego wartość i siła. Człowiek żyjący samotnie jest słaby i mniej wart społecznie, niż człowiek zrzeszony.

Jednocześnie unikać trzeba gorszących swarów i kłótni ze swoimi i obcymi, a przeciwnie żyć w zgodzie i chętnie brać dobry przykład z pożytecznych zalet obcych, którzy zasługują na naśladownictwo.

Lokowanie oszczędności.

Dla emigrantów, którzy chcą składać i zabezpieczyć swe oszczędności, lub też przesłać je do kraju, największą korzyść przedstawia złożenie ich w formie wkładów oszczędnościowych na rachunek Pocztovej Kasy Oszczędnościowej w Warszawie. Wkłady obliczane są w złotych w złocie

bez względu na rodzaj waluty, w jakiej je przekazano, są więc całkowicie zabezpieczone od dewaluacji.

Wpłaty uskutecznia się przez wypełnienie (imię, nazwisko, adres, zaznaczenie, iż jest to pierwsza wkładka) i złożenie w urzędzie pocztowym miejscowości, w której emigrant się znajduje, międzynarodowego przekazu pocztowego, adresowanego do Pocztovej Kasy Oszczędności w Warszawie. Po wniesieniu pierwszej wkładki, P.K.O. wysyła składającemu książeczkę wkładową, na mocy której może rozporządzać swemi wkładami. Wszystkie wkładki i oszczędności przynoszą jako zysk składającemu je, określony procent.

Powrót do kraju.

Przed wyjazdem z Francji trzeba paszport odnowić, o ile jest przedawniony, we właściwym Konsulacie Polskim, zaopatrzyć go w prefekturze w wizę francuską oraz wizy przejazdowe państw, przez które się przejeżdża w odnośnych Konsulatach. Osoby wyjeżdżające do Polski tylko na krótkoterminowy pobyt (urlop i t.p.),

powinny zgóry w prefekturze zaopatrzyć się w wizę powrotną francuską, gdyż w ten sposób pozbędą się uciążliwych formalności przy uzyskiwaniu powrotnej wizy w Konsulatach Francuskich w Polsce.

Zaniedbujący uzyskać wizę przejazdową mogą być narażeni na aresztowanie i kary pieniężne w tych państwach, przez które bez ich wiz przejeżdżają.

Przy przewożeniu cenniejszych rzeczy w celu zwolnienia od cła należy je przy wjeździe do Niemiec zadeklarować zażądać kwitłu. Kwit ten przy wyjeździe z Niemiec chronić będzie od konfiskaty.

Okoliczności te wykorzystują nieraz różnorodni oszuści, ofiarując pod rozmaitemi sposobami swoją pomoc, ma się rozumieć w tym celu, by łatwowiernego okraść.

Dlatego też trzeba nieznanych „dobroczyńców” wystrzegać się, a najważniejsze nie korzystać z ich usług.

Najpraktyczniej jest w takich wypadkach zaoszczędzoną gotówkę przesłać uprzednio pocztą choćby na swoje własne

imię, a na drogę pozostawić tylko niezbędną na podróż kwotę.

Rzeczy używane wolne są od opłaty cła na granicach. W wypadku zabrania z sobą cenniejszych przedmiotów, jak maszyny, rowery i t. d., należy w Konsulacie postarać się o zaświadczenie zwalniające od cła na granicy polskiej.

Robotnicy wyjeżdżający na urlop do Polski powinni zaopatrzyć się w powrotne karty urlopowe od swego pracodawcy z wizą prefektury „avis favorable”, które powinni mieć przy sobie, pomimo tych wezwań urlopowych, które przed ukończeniem urlopu nadsyła pracodawca przez Misję Francuską lub Generalne T-wo Imigracyjne, gdyż te nadchodzą często ze spóźnionym terminem, posiadanie zaś dublikatu karty urlopowej umożliwi robotnikowi odbycie powrotnej drogi nie transportem, co taniej kosztuje.

Górnicy odbywają podróż powrotną do Francji na wyłączny koszt kopalni.

Inne pożyteczne adresy dla emigranta.

w P o l s c e:

Urząd Emigracyjny, Warszawa, ulica
Królewska 23.

Inspektor Emigracyjny, Mysłowice
ul. Seminaryjna 3.

w P a r y ż u:

Konsulat Belgijski: 20, rue de Berri,
Paris VIII.

Konsulat Niemiecki: 78, rue de Lille,
Paris VII.

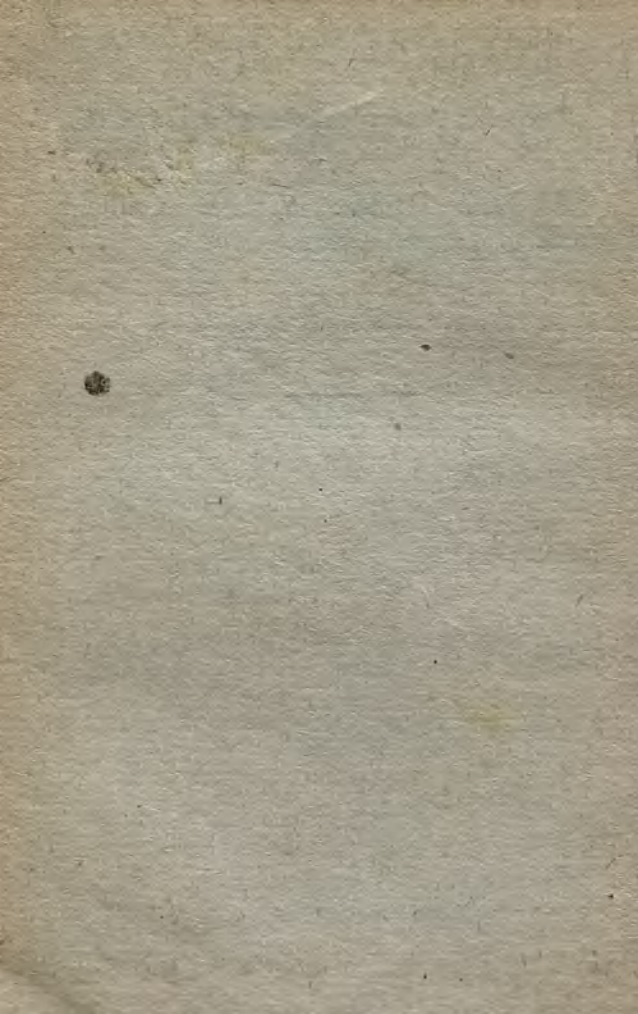
Konsulat Szwajcarski: 51, Av. Hoche,
Paris VIII.

Konsulat Czeskosłowacki: 11, Av.
Kleber, Paris XVI.

Konsulat Austrjacki: 23, Bd. Beausé-
jour, Paris XVI.

Konsulat Amerykański: 1, rue des Ita-
liens, Paris IX.

Konsulat Duński: 6, rue Gaillon,
Paris II.

Spis treści.

I. PODRÓŻ.

1. Wyjazd zbiorowy:

Kto może jechać do Francji — str. 3. Gdzie się należy zgłaszać—str. 5. Jakie dokumenty należy mieć ze sobą—str. 7. Przegląd lekarski i zawodowy—str. 10. Pobyt na Stacji Zbornej—str. 11. Podróż transportem—str. 18.

2. Wyjazd jednostkowy:

Jak dostać paszport— str. 20. Wizy konsularne— str. 25. Konsulaty Francuskie — str. 27. Podróż morzem—str. 28. Podróż lądem—str. 29.

Podróż wezwanych do Francji członków rodzin transportem zbiorowym—str. 30.

Uwagi ogólne dla wyjeżdżających do Francji—str. 33.

Wykaz Państwowych i Komunalnych Urzędów Pośrednictwa Pracy i Opieki nad Wychodźcami — str. 34.

II. POBYT WE FRANCJI.

1. Warunki pracy:

Równość płac, rodzaj pracy i traktowania — str. 42. Mieszkanie i świadczenia dodatkowe — str. 44. Koszty podróży — str. 46. Dokumenty osobiste robotnika — str. 47. Do kogo zgłaszać zażalenia str. 47. Skutki zerwania kontraktu — str. 49. Biura pośrednictwa pracy — str. 51.

2. Opieka urzędowa nad emigrantami:

Jakie sprawy załatwiają Konsulaty — str. 52. Nazwy i adresy Konsulatów Polskich we Francji — str. 55.

3. Życie społeczne:

Opieka religijna — str. 57. Szkolnictwo — str. 60. Prasa Polska — str. 62. Stowarzyszenia — str. 64.

4. Opieka społeczna:

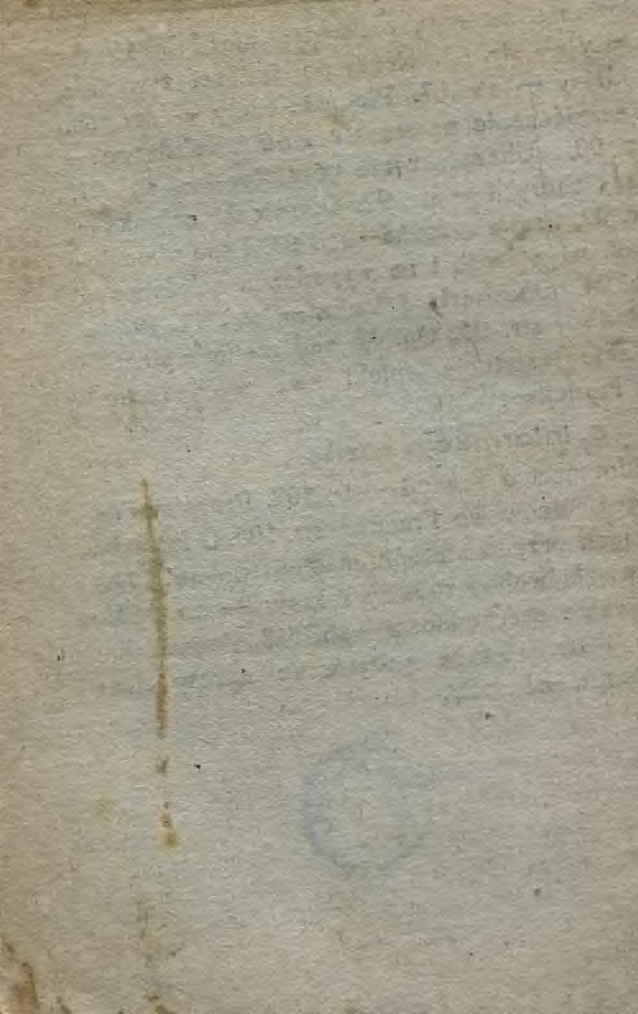
Odszkodowanie za nieszczęśliwe wypadki przy pracy — str. 68. Uwagi ogólne — str. 68. Postępowanie w razie nieszczęśliwego wypadku — str. 70. Sprawa rentowa w Sądzie Pokoju — str. 73. Sprawa rentowa w Trybunale — str. 78. Odszkodowanie za czasową niezdolność do pracy — str. 81. Odszkodowanie za stałą częściową niezdolność do pracy — str. 84. Odszko-

dowanie za stałą całkowitą niezdolność do pracy — str. 85. Renta po śmierci żywiciela rodziny — str. 87. Płacenie renty — str. 88. Ubezpieczenie na starość i od inwalidztwa — str. 90. Ubezpieczenie górników — str. 91. Kasy chorych — str. 92. Obowiązki członka — str. 92. Prawa członka — str. 93. Kasa ubezpieczeń na starość i na wypadek inwalidztwa — str. 94. Obowiązki członka — str. 94. Prawa członka — str. 95. Opieka nad matką — str. 98. Polskie instytucje opieki nad wychodźcami we Francji — str. 100.

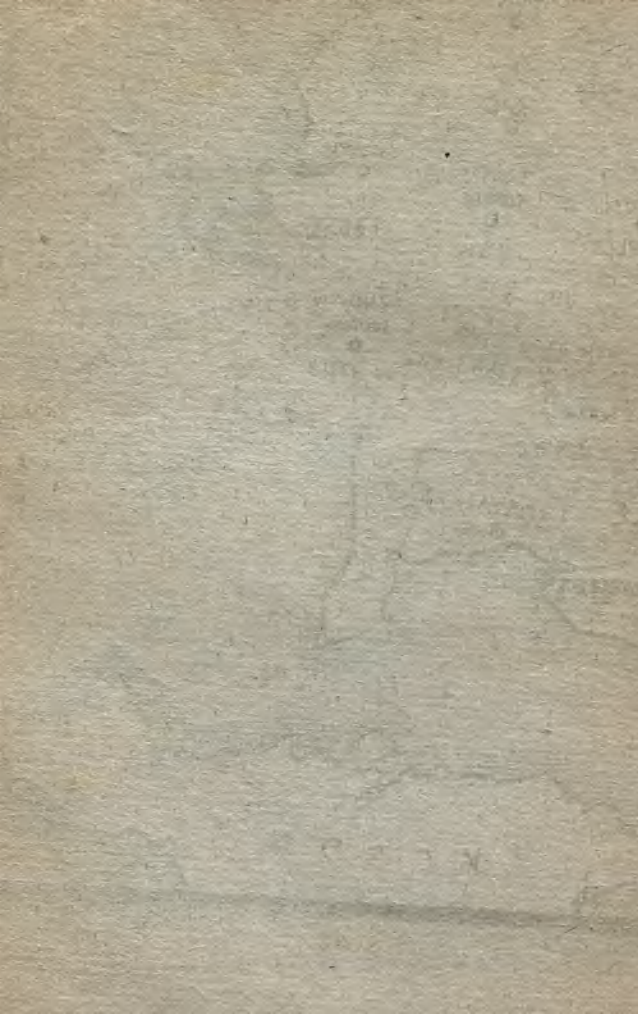
8. Informacje różne:

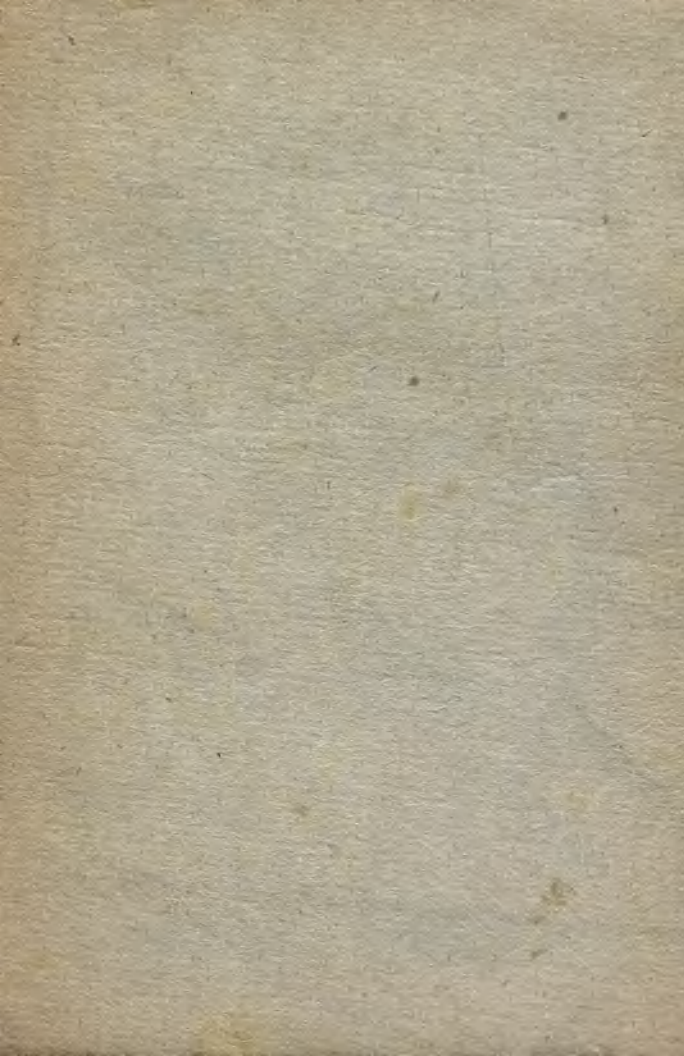
Wiadomości o Francji — str. 102. Przepisy dla cudzoziemców we Francji — str. 106. O formalnościach przy zawieraniu małżeństw — str. 109. Obowiązki wobec rodziny i kraju — str. 113. Lokowanie oszczędności — str. 118. Powrót do kraju — str. 119. Inne pożyteczne adresy dla emigranta — str. 122.

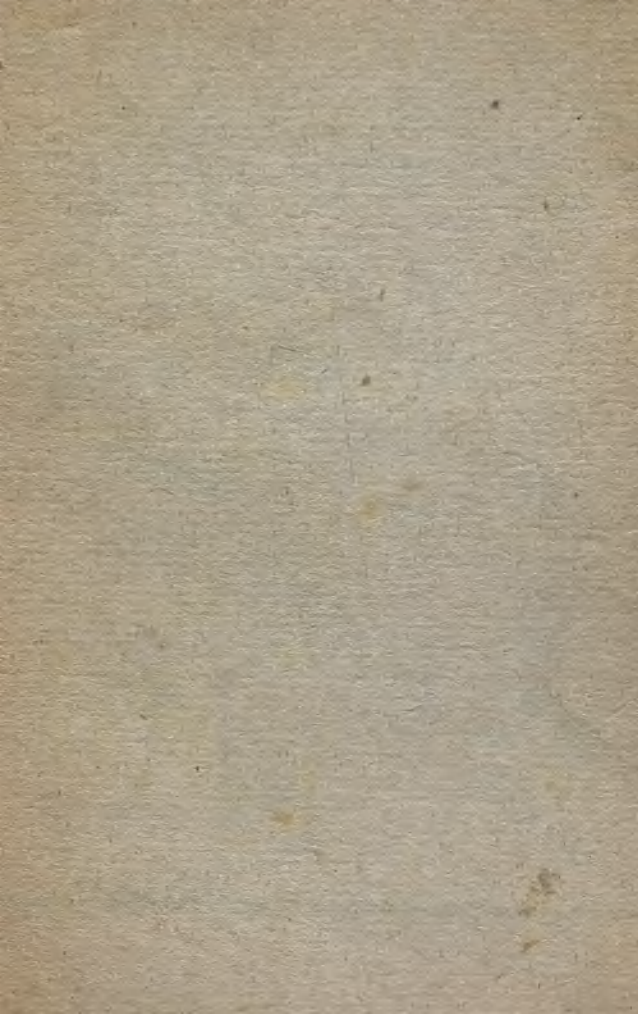

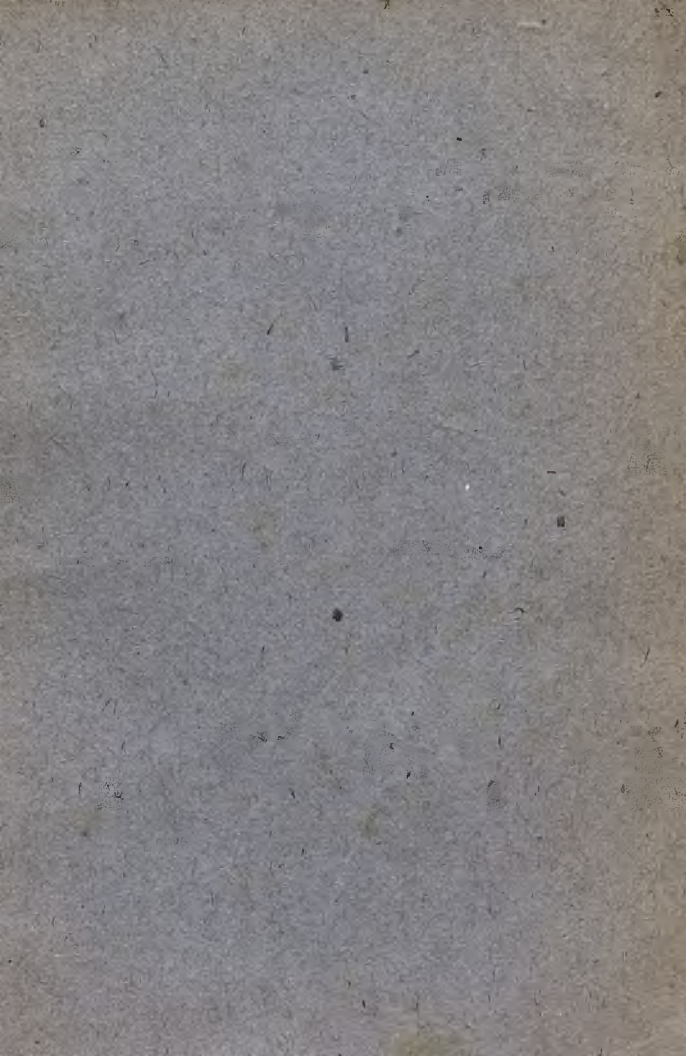

24 -
162867/2

Biblioteka Śląska w Katowicach

Id: 0030000513275

I 307864